

LUONNOS 5.9.2022

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläintautilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi eläintautilakia.

Eläintaudeista aiheutuvien kustannusten ja menetysten korvaamista koskeviin säännöksiin ehdotetaan tehtäväksi muutokset, jotka ovat tarpeen vuoden 2023 alusta voimaan tulevan EU:n valtiontukisääntöjen uudistuksen vuoksi. Muutoksista huolimatta korvausjärjestelmä säilyisi pääosin nykyisellään. Lisäksi korvaussäännöksiin tehtäisiin eräitä sääntelyä selkeyttäviä täsmennyksiä ja rajoituksia.

Alueellisina taudintorjuntatoimenpiteinä perustettaviin rajoitusvyöhykkeisiin liittyvät viranomaisten toimivaltasäännökset ehdotetaan muotoiltavaksi uudella tavalla. Muutoksilla ei ole tarkoitus muuttaa nykytilaa, vaan poistaa toimivaltasäännöksiin liittyvät tulkintavaikeudet, joita eräiden uusien komission säännösten terminologia on aiheuttanut.

Lisäksi ehdotetaan, että eläintautien varalta otettuja näytteitä tutkivien laboratorioiden nimeämistä ja ilmoitusvelvollisuutta koskevien, toiminnan pätevyyden kontrolloimiseksi säädettyjen vaatimusten ulkopuolelle rajataan ne laboratoriot, joissa näytteitä tutkitaan ainoastaan tieteellisen tutkimuksen suorittamiseksi.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2023. Siirtymäaika sopeuttaa olemassa olevat ryhmäpoikkeuksiin perustuvat korvausjärjestelmät uusiin valtiontukisääntöihin päättyä 30.6.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
1.2.1 EU-säädösten valmistelu.....	3
1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu.....	4
2 EU-säädösten tavoitteet ja pääasiallinen sisältö	4
2.1 Eläintautien aiheuttamien kustannusten ja menetysten korvaaminen	4
2.2 Rajoitusvyöhykkeet a-luokan tautien torjumiseksi	7
2.3 Tieteellinen laboratoriotoiminta.....	7
3 Nykytila ja sen arviointi.....	7
3.1 Eläintautien aiheuttamien kustannusten ja menetysten korvaaminen	7
3.2 Rajoitusvyöhykkeet a-luokan tautien torjumiseksi	10
3.3 Tieteellinen laboratoriotoiminta.....	11
3.4 Säännösten soveltaminen Ahvenanmaalla	12
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	12
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	12
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	13
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	13
4.2.2 Yritysvaikutukset	15
4.2.3 Vaikutukset viranomaisiin	15
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	15
6 Lausuntopalaute	17
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	17
8 Lakia alemman asteinen sääntely	21
9 Voimaantulo	21
10 Toimeenpano ja seuranta	21
11 Suhde muihin esityksiin.....	21
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	21
LAKIEHDOTUS	24
Laki eläintautilain muuttamisesta	24
LIITE	28
RINNAKKAISTEKSTI.....	28
Laki eläintautilain muuttamisesta	28

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Eläintautilaki (76/2021) on tullut voimaan 21.4.2021. Samaan aikaan on alettu soveltaa eläintaukeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 ("*eläinterveyssäännöstö*"), joka on EU:n eläintautilainsäädäntöön kuuluvista säädöksistä keskeisin.

Eläintautilain uudistuksen yhteydessä aiempi eläintautien aiheuttamia vahinkoja koskeva valtion korvausjärjestelmä säilytettiin ennallaan. Korvausjärjestelmä turvaa alkutuotannon harjoittajien oikeuksia ja taloudellista asemaa sekä ehkäisee tilanteita, joissa toimijat viivyttävät eläintautiepäilyjen ilmoittamista taloudellisia menetyksiä pelätessään. Korvausjärjestelmä pohjautuu vuonna 2014 annettuihin maataloutta ja kalataloutta koskeviin EU:n valtioneuvoston päätöksiin. Nämä säännöt uudistetaan, ja uusia sääntöjä tulee soveltaa ryhmäpoikkeuksiin perustuviin olemassa oleviin tukijärjestelmiin viimeistään 1.7.2023. Myös notifioidut tukijärjestelmät tulee sopeuttaa uusiin sääntöihin.

Eläintautilain säätämisen jälkeen on uudistettu myös afrikkalaisen sikaruton torjuntaa koskevat Euroopan komission antamat säännökset. Afrikkalainen sikarutto on kotieläiminä pidettävien ja luonnonvaraisten sika-eläinten tarttuva virustauti, joka voi merkittävästi vaikuttaa sika-eläinten kantoihin sekä vähentää sikatilojen kannattavuutta ja häiritä sika-eläinten ja niistä saatavien tuotteiden kauppaa ja vientiä. Taudinpurkauksen sattuessa tauti saattaa levitä luonnonvaraisten sika-eläinten populaatioiden ja sikojen pitopaikkojen välillä. Vaikka eläintautilain säännökset soveltuvat myös afrikkalaisen sikaruton torjuntaan, uudet komission säännökset ovat aiheuttaneet niihin eräitä täsmennystarpeita.

1.2 Valmistelu

1.2.1 EU-säädösten valmistelu

Maa-eläintautien vastustamisen kannalta keskeisimmät uudet valtioneuvoston päätökset tulevat olemaan komission asetuksessa (EU) .../... maa- ja metsätalouseläinten ja maaseutualueiden tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti ja komission asetuksen (EU) N:o 702/2014 kumoamisesta (jäljempänä *maatalouden ryhmäpoikkeusasetus*). Asetusluonnosta koskeva julkinen kuuleminen järjestettiin keuhällä 2022 [Linkki aineistoon](#). Asetus on tulossa voimaan 1.1.2023. Edellisessä valtioneuvoston päätöksessä vuonna 2014 ryhmäpoikkeusta koskeva asetus annettiin vain kuusi päivää ennen asetuksen voimaantuloa ja julkaistiin voimaantulopäivänä, joten on mahdollista, että uuden asetuksen antaminen ja julkaisu tapahtuvat vasta vuodenvaihteen tienoilla.

Vesieläintautien vastustamisen kannalta merkityksellinen tulee olemaan komission asetus (EU) .../... kalastus- ja vesiviljelytuotteiden tuottamisen, jalostamisen ja kaupan pitämisen alalla toimiville yrityksille myönnettävien tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti sekä komission asetuksen (EU) N:o 1388/2014 kumoamisesta (jäljempänä *vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetus*). Tätä asetusluonnosta koskeva julkinen kuuleminen järjestettiin maatalouseläinten valtioneuvoston päätöksellä keuhällä 2022 [Linkki aineistoon](#). Asetus julkaistaan

luultavasti samaan aikaan maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen kanssa ja tulee todennäköisesti voimaan 1.1.2023.

Afrikkalaista sikaruttoa koskevista erityisistä taudintorjuntatoimenpiteistä annettu komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2021/605 (jäljempänä *afrikkalaista sikaruttoa koskeva täytäntöönpanoasetus*) julkaistiin 15.4.2021, ja sitä sovelletaan 21.4.2021–20.4.2028. Asetuksen tavoitteena on paitsi mukauttaa sääntely vastaamaan eläinterveyssäännöstöllä uudistettua lainsäädäntökehystä myös tehostaa ja nopeuttaa taudin torjuntaa sekä mahdollisimman pitkälle yhdenmukaistaa unionin säännöt kansainvälisten standardien kanssa. Uudistuksessa on myös otettu huomioon aiemman komission täytäntöönpanopäätöksen 2014/709/EU soveltamisesta saatu kokemus. Perusteena tautikohtaisten erityisten taudintorjuntatoimien säätämiselle on ollut afrikkalaisen sikaruton huono epidemiologinen tilanne ja suuri leviämishätkä useissa jäsenvaltioissa, minkä vuoksi eläinterveyssäännöstössä ja sen nojalla säädetty yleiset taudintorjuntatoimenpiteet eivät ole komission näkemyksen mukaan riittäviä afrikkalaisen sikaruton vastustamiseksi.

1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 25.8.2022 hankkeen (MMM048:00/2021), jonka tehtävänä oli valmistella hallituksen esityksen muodossa tarvittavat säännökset, joilla valtion varoista maksettavia korvauksia koskeva eläintautilain sääntely saatetaan vastaamaan EU:n uusien valtioneuvoston päätösten vaatimuksia. Hankkeessa tuli lisäksi valmistella lakiin muut tarvittavat muutokset, jotka on mahdollista toteuttaa samassa yhteydessä.

Valmistelu on asettamispäätöksen mukaisesti toteutettu virkatyönä maa- ja metsätalousministeriössä. Lausuntokierros järjestettiin ... välisenä aikana.

Hankkeen valmistelumateriaali on maa- ja metsätalousministeriön Internetsivuilla [Linkki valmisteluaineistoon](#).

2 EU-säädösten tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

2.1 Eläintautilien aiheuttamien kustannusten ja menetysten korvaaminen

Maaeläinten taudit

Maatalousalalla maksettavien tukien ilmoitusvelvollisuudesta ovat vapautettuja tuet, joista säädetään maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksessa. Yhteismarkkinoille soveltuviksi katsotaan eläintautilien ehkäisy- ja hävittämiskustannukset, jotka täyttävät asetuksen 26 artiklan kriteerit sekä lisäksi asetuksen I luvussa säädettyt yleiset edellytykset.

Ryhmäpoikkeusasetuksen 26 artiklan vaatimukset vastaavat pääosin aiempien valtioneuvoston päätösten vaatimuksia. Tukea voidaan myöntää tauteihin, jotka ovat eläinterveyssäännöstön tarkoittamia luetteloituja tauteja taikka jotka mainitaan jossakin seuraavista:

- Maailman eläintautijärjestön maaeläinten terveyttä koskevassa säännöstössä oleva tautiluettelo;
- salmonellan ja muiden tiettyjen elintarvikkeiden kautta tarttuvien tiettyjen zoonosien aiheuttajien valvonnasta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 2160/2003, jäljempänä *zoonosiasetus*;
- tiettyjen zoonosien ja niiden aiheuttajien seurannasta, neuvoston päätöksen 90/424/ETY muuttamisesta ja neuvoston direktiivin 92/117/ETY kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/99/EY, jäljempänä *zoonosidirektiivi*;

- tiettyjen tarttuvien spongiformisten enkefalopatioiden ehkäisyä, valvontaa ja hävittämistä koskevista säännöistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 999/2001, jäljempänä *TSE-asetus*.

Uutta on kuitenkin se, että tuki voi koskea myös eläinterveyssäännösten mukaisia uusia tauteja eli vielä listaamattomia eläintauteja sekä myös muita tauteja. Tällöin tuen maksamisen edellytyksenä kuitenkin on, että tauti on aiheuttanut toimijoille vakavaa taloudellista vahinkoa, jonka määrä ylittää 30 prosenttia viljelijän keskimääräisestä vuosituotannosta tai -tulosta. Keskimääräinen vuosituotanto tai -tulo lasketaan edeltävien kolmen vuoden perusteella. Se voidaan vaihtoehtoisesti laskea edeltävien viiden vuoden perusteella siten, että korkein ja alin vuosituotanto tai -tulo jätetään huomioimatta. Lisäksi vaaditaan, että tuensaaja on ottanut vakuutuksen, jos sellainen on saatavilla, tai maksaa jäsenvaltion hyväksymään keskinäiseen rahastoon rahoitusosuuden, joka kattaa vähintään 50 prosenttia tuensaajan keskimääräisestä vuosituotannosta tai tuotantoon liittyvistä tuloista ja kyseisessä jäsenvaltiossa tai kyseisellä alueella tilastollisesti yleisimmät eläintauteihin tai kasvintuhoon liittyvät riskit.

Tukikelpoisia taudin valvonta- ja hävittämiskustannuksia ovat aiempaan tapaan eläinten teurastukseen, tappamiseen tai hävittämiseen taikka eläimiin liittyvien tuotteiden tuhoamiseen sekä tilan ja laitteiden puhdistukseen ja desinfiointiin liittyvien toimien kustannukset. Tuki on mahdollinen myös siltä osin kuin eläimiä kuolee rokotusten tai muiden toimivaltaisten viranomaisten määräämien toimenpiteiden vuoksi.

Tukikelpoisia ovat myös tiettyjen ehkäisevien toimenpiteiden kuten ehkäisevän eläinten teurastuksen tai tappamisen kustannukset. Aiempiin säännöksiin nähden uusi on maininta bioturvaamistoimenpiteiden määräämiseen tai parantamiseen liittyvistä toimenpiteistä.

Eläintautien aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi voidaan maksaa tukea teurastettujen, tappettujen tai kuolleiden eläinten tai niihin liittyvien tuotteiden markkina-arvon perusteella, kun teurastaminen, kuolema tai tuhoaminen tapahtui eläintaudin vuoksi tai osana julkista ohjelmaa tai toimenpidettä. Lisäksi tukea voidaan maksaa sellaisten tulonmenetysten perusteella, jotka ovat aiheutuneet karanteenivelvollisuuksista, uusien eläinten hankintaan liittyvistä vaikeuksista osana julkista ohjelmaa tai toimenpidettä, taikka sellaisten kustannusten perusteella, jotka aiheutuvat jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten määräyksestä tuhoutuneiden laitteiden korvaamisesta. Markkina-arvo määritellään sen arvon perusteella, joka eläimillä tai tuotteilla oli juuri ennen, kun heräsi tai vahvistettiin epäily eläintaudin esiintymisestä.

Tautien ehkäisy- ja hävittämiskustannuksiin maksettava tuki on nykyiseen tapaan lähtökohtaisesti maksettava luontoissuorituksena eli rahan sijasta palvelun tai esimerkiksi tarvikkeiden muodossa.

Tukea ei saa myöntää, jos todetaan, että kyseisen tuensaajan tahalliset toimet tai laiminlyönti ovat aiheuttaneet eläintaudin esiintymisen. Tuensaajan saamat tukimaksut ja muut mahdolliset samoihin tukikelpoisiin kustannuksiin saadut maksut saavat olla enintään 100 prosenttia tukikelpoisista kustannuksista.

Tuen maksamista rajoittavat ryhmäpoikkeusasetuksen I luvun yleiset säännökset, jotka vastaavat aiempia valtioneuvoston päätöksiä. Ryhmäpoikkeus koskee vain mikroyrityksille sekä pienille ja keskiuurille yrityksille maksettavia tukia. Eläintautikustannuksia koskevan tuen osalta edellytetään, että yritys toimii maatalouden alkutuotannossa. Ryhmäpoikkeus ei sovellu tukeen, joka myönnetään Euroopan komission tekemää valtiontuen takaisinperintäpäätöstä rikkoneelle yritykselle. Se ei lähtökohtaisesti myöskään ulotu asetuksessa määritellylle vaikeuksissa olevalle yritykselle myönnettävään tukeen. Eläintautien ennaltaehkäisy, valvonnan ja hävittämisen

kustannuksia voidaan kuitenkin tukea vaikeuksissa olost riippumatta. Lisäksi toimijalle voidaan korvata taudin aiheuttamia vahinkoja, jos vaikeuksiin joutuminen on johtunut kyseessä olevasta taudista. Asetuksen 25 artiklan mukaiselta tukitoimenpiteeltä ei edellytetä ryhmäpoikkeusasetuksen 1 luvussa tarkoitettua kannustavaa vaikutusta tai sillä katsotaan olevan tällainen vaikutus.

Jäsenvaltioiden on varmistettava tukitietojen julkaiseminen komission avoimuusmoduulissa tai kattavalla kansallisella valtiontukisivustolla kansallisesti siten kuin maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen 9 artikla edellyttää. Yksittäisen alkutuotannon tukien julkaisemisen kynnyksrajana laskee aiemmasta 60 000 eurosta 10 000 euroon.

Jäsenvaltioilta edellytetään lisäksi, että tukijärjestelmän tai tapauskohtaisen tuen koko tekstissä on nimenomainen viittaus maatalouden ryhmäpoikkeusasetukseen siten, että siinä mainitaan asetuksen nimi ja tiedot sen julkaisemisesta Euroopan unionin virallisessa lehdessä sekä viittaus kyseistä tukea koskeviin asetuksen III luvun säännöksiin tai tapauksen mukaan kansalliseen lainsäädäntöön.

Vesieläinten taudit

Verrattuna aiempiin valtiontukisääntöihin vesieläintautien torjuntaan liittyvä ryhmäpoikkeus laajentuu. Sitä voidaan soveltaa, vaikka taudin osalta ei olisi ennalta hyväksyttyä hävittämisohjelmaa, ja ryhmäpoikkeus kattaa myös eläintaudit, joita vastustetaan kansallisilla hävittämisohjelmilla. Aiemmin ryhmäpoikkeusta ei ole voitu sen suppeuden vuoksi hyödyntää Suomessa, vaan vesiviljelyalaa koskeva tuki on notifioitu komissiolle ja hyväksytty kalastus- ja vesiviljelyalan valtiontukien tarkastelemista koskevien suuntaviivojen (2015/C 217/01, EUVL C 217, 2.7.2015, s.1) mukaisena tukena.

Uuden vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan yhteismarkkinoille soveltuu sellainen eläinten terveyttä koskeviin toimenpiteisiin tarkoitettu tuki, joka täyttää asetuksen 42 artiklan kriteerit sekä asetuksen I luvussa säädetyt yleiset edellytykset. Eläintautikustannuksia koskevan asetuksen 42 artiklan muotoilut vastaavat pitkälti niitä valtiontuen suuntaviivojen muotoiluja, joiden mukaan Suomen nykyinen vesieläintauteja koskeva korvausjärjestelmä on ilmoitettu komissiolle. Asetuksen johdanto-osan 29 kohdassa perustellaan, että toimenpiteitä, joilla korvataan eläintautien aiheuttamaa vahinkoa, pidetään hyväksyttävänä keinona auttaa yrityksiä toimimaan.

Tukea voidaan myöntää eläinterveyssäännösten mukaisten luetteloitujen tautien tai uusien tautien, Maailman eläintautijärjestön vesieläinten terveyttä koskevassa säännöstössä lueteltujen eläintautien taikka zoonosiasetuksessa tai zoonosidirektiivissä tarkoitettujen vesieläimissä esiintyvien zoonosien valvontaan ja hävittämiseen liittyviin kustannuksiin. Näihin katsotaan sisältyvän myös toimintakustannukset, jotka ovat tarpeen taudin hävittämissuunnitelman velvoitteiden täyttämiseksi. Tuki voi olla enintään 100 prosenttia tukikelpoisten kustannusten kokonaismäärästä. Asetuksen säännökset ovat muotoilultaan jonkin verran maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen säännöksiä väljempiä. Niihin ei esimerkiksi sisälly vaatimusta hävittämis-kustannuksiin maksettavan tuen maksamisesta luontoissuorituksena.

Asetuksen I luvun yleiset vaatimukset ovat osin samat kuin maatalouden valtiontukisäännöissä. Ryhmäpoikkeus ei sovellu suurille yrityksille myönnettävään tukeen eikä tukea voida myöntää komission takaisinperintäpäätöstä rikkoneelle yritykselle. Sen sijaan yrityksen vaikeuksissa oloon liittyvää rajausta ei ole liitetty vesieläintautien johdosta maksettavaa tukea koskevaan ryhmäpoikkeukseen.

2.2 Rajoitusvyöhykkeet a-luokan tautien torjumiseksi

Vakavimpien eläintautien eli a-luokan tautien torjuntaan kuuluvat keskeisesti suppeaa maantieteellistä aluetta koskevat kiellot ja rajoitukset, joilla pyritään estämään taudin leviäminen sen esiintymisalueen ulkopuolelle. Eläinterveyssäännöstössä ja sen nojalla säädetään suoja- ja valvontavyöhykkeistä sekä luonnonvaraisissa eläimissä esiintyvän taudin vuoksi perustettavista tartuntavyöhykkeistä. Näitä yleisiä taudintorjuntatoimenpiteitä koskevat yksityiskohtaiset säännökset sisältävät Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 täydentämisestä tiettyjen luetteloitujen tautien ehkäisemistä ja torjuntaa koskevien sääntöjen osalta annettuun komission delegoituun asetukseen (EU) 2020/687 (jäljempänä *taudintorjuntatoimenpiteitä koskeva delegoitu asetus*). Jäsenvaltion viranomaisten harkinnassa on eräiden muiden rajoitusvyöhykkeiden perustaminen.

Eläinterveyssäännöstössä afrikkalainen sikarutto on luokiteltu a-luokan taudiksi. Silloin, kun tätä tautia esiintyy luonnonvaraisissa sikaeläimissä tai pidettävissä sioissa, toteutetaan yleistä taudintorjuntamallia pidemmälle menevää, taudin alueellistamiseen perustuvaa toimintatapaa. Siihen kuuluvat rajoitusvyöhykkeet I, II ja III, joita voidaan afrikkalaista sikaruttoa koskevan täytäntöönpanoasetuksen liitettä täydentämällä perustaa yleisinä toimenpiteinä perustettujen vyöhykkeiden lisäksi ja ympärille. Jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset tekevät Euroopan komissiolle alueiden määrittelyä koskevat esitykset sekä EU-säännösten rajoissa määräävät vyöhykkeitä koskevat eläinten ja tuotteiden siirtokiellot ja -rajoitukset sekä niitä koskevat poikkeukset. Asetukseen sisältyy säännöksiä mainittujen vyöhykkeiden sekä yleisten taudintorjuntasääntöjen mukaisten vyöhykkeiden yhteensovittamisesta. Jäsenvaltioiden on myös eräissä tapauksissa perustettava ns. lisärajoitusvyöhykkeitä erityisesti sitä ajanjaksoa varten, jona taudinpurkaus on todettu, mutta täytäntöönpanoasetuksen mukaisia rajoitusvyöhykkeitä ei ole vielä ehditty perustaa.

2.3 Tieteellinen laboratoriotointa

Eläinterveyssäännösten 16 artiklassa säädetään velvollisuuksia laboratorioille ja muille laitoksille sekä muille luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille, jotka käsittelevät taudinaiheuttajia esimerkiksi tieteellistä tutkimusta tai diagnoosia varten. Niiden tulee sen lisäksi, että ne ottavat huomioon mahdolliset asiaan liittyvät kansainväliset standardit, toteuttaa asianmukaisia bioturvaamiseen, bioturvallisuuteen ja tilojen rakenteelliseen ja tekniseen suojaamiseen liittyviä toimenpiteitä, jotta estetään taudinaiheuttajien leviäminen ja joutuminen kosketuksiin käsittelypaikan ulkopuolisten eläinten kanssa. Lisäksi artiklassa tarkoitettujen tahojen tulee varmistaa, että taudinaiheuttajien siirtäminen laboratorioiden tai muiden laitosten välillä ei aiheuta eläinterveyssäännösten mukaisten luetteloitujen tautien tai uusien tautien leviämiskä.

Komissiolla on toimivalta antaa delegoituja säädöksiä edellä mainituista vaatimuksista, mutta tällaisia säädöksiä ei ole annettu. Eläinterveyssäännösten 269 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat soveltaa alueellaan lisätoimenpiteitä tai asetuksessa säädettyjä toimenpiteitä tiukempia toimenpiteitä, jotka koskevat muun muassa eläinten terveyttä koskevia vastuuta taikka rekisteröintiä tai hyväksyntää. Kansallisissa toimenpiteissä on noudatettava eläinterveyssäännöstössä säädettyjä sääntöjä eivätkä ne saa estää eläinten ja tuotteiden siirtoa jäsenvaltioiden välillä tai olla ristiriidassa eläinterveyssäännösten säännösten kanssa.

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Eläintautien aiheuttamien kustannusten ja menetysten korvaaminen

Maaeläinten taudit

Eläintautilain mukaan valtio vastaa a–c-luokan taudista, uudesta taudista taikka muusta torjuttavasta eläintaudista johtuvista desinfektio-, puhdistus- ja lopettamiskustannuksista sekä raadon tai muun esineen hävittämiskustannuksista. Eläinterveysviranomaiset huolehtivat kustannuksia aiheuttavien toimenpiteiden suorittamisesta tai teettämisestä, joten valtiontuki on luontoissuorituksen muodossa. Maaeläintautien osalta korvauksia ei voida maksaa toimijalle siinäkään tapauksessa, että tämä osallistuisi taudin hävittämiseen omalla työpanoksellaan tai esimerkiksi lainaamalla kalustoa.

Valtion varoista maksetaan omistajalle käyvän arvon mukainen korvaus maaeläimistä, jotka viranomaisen on määrännyt lopetettaviksi tai jotka ovat kuolleet viranomaisen määräämän toimenpiteen seurauksena, sekä omaisuudesta, joka on viranomaisen määräyksestä hävitetty. Valtioneuvoston asetuksella voidaan kuitenkin säätää eläinlajikohtaisesti vakiokorvauksista, iotka, ottaen huomioon eläimen ikä, koko, oletettu tuotto ja muut vastaavat seikat, vastaavat kyseisten eläinten keskimääristä käypää arvoa. Silloin, kun eläinten lopettamismääräys on tehty eläimen omistajan hakemuksesta, eläimistä maksetaan korvauksena vain enintään kolme neljäsosaa täydestä korvauksesta ja, jos korvattavia tapauksia on paljon, korvauksen määrää voidaan alentaa. Valvottavien eläintautien hävittäminen pitopaikasta on toimijan oman päätöksen varassa, mutta hakemalla lopetusmääräystä toimijalla on mahdollisuus saada osa kustannuksista korvatuksi.

Eläintautilain mukaan toimijoille voidaan lisäksi korvata a–c-luokan taudista, uudesta taudista tai muusta torjuttavasta eläintaudista aiheutuneesta tuotannon menetyksestä johtuvia, toimijoiden toimeentuloa merkittävästi vaikeuttavia taloudellisia vahinkoja. Korvaus voi olla enintään kolme neljäsosaa vahingon suuruudesta.

Kustannusten ja menetysten korvauksia voidaan maksaa vain Maailman eläintautijärjestön vahvistamassa eläintautien luettelossa mainituista taudeista sekä eräistä muista eläintauodeista. Niitä ei voida maksaa suurille yrityksille, ja kustannusten ja menetysten on tullut syntyä maatalouden alkutuotannossa. Korvauksia eläimistä, omaisuudesta tai tuotannon menetyksestä ei voida maksaa komission säännöksissä määritellylle vaikeuksissa olevalle yritykselle, ellei vaikeuksiin joutuminen johdu taudinpurkauksesta. Korvauksia ei myöskään voida maksaa yritykselle, joka ei ole noudattanut eräiden valtion tukea koskevien Euroopan unionin säännösten soveltamisesta annetun lain (300/2001) 1 §:ssä tarkoitettua tuen takaisinperintäpäätöstä.

Korvausten maksamisesta päättää Ruokavirasto hakemuksesta. Korvausoikeus menetetään osittain tai kokonaan, jos toimija on rikkonut eläintautien vastustamiseen liittyviä säännöksiä, ja toimija on velvollinen kokonaan tai osaksi korvaamaan valtiolle valtion varoista maksetut hävittämiskustannukset ja muille toimijoille maksetut korvaukset, jos toimija on tahallaan tai huolimattomuudesta levittänyt eläintautia muiden omistamiin eläimiin.

Valtion varoista maksetaan korvauksia maaeläintautien hävittämisestä aiheutuneista kustannuksista ja menetyksistä. Vuosina 2017–2021 Ruokavirasto maksoi korvauksia maaeläintautien hävittämistoimenpiteistä yhteensä n. 90 000 euroa ja lisäksi tautien hävittämiskuluja n. 110 000 euroa. Korvaukset koskivat korkeapatogeenisen lintuinfluenssan hävittämiseksi lopetettuja lintuja ja hävitettyä omaisuutta sekä lintuinfluenssan hävittämisestä aiheutuneita tuotannonmenetyksiä. Hävittämiskulut koskivat lopetettujen lintujen ja muiden sivutuotteiden hävittämistä sekä pitopaikkojen puhdistusta ja desinfiointia.

Eläintautilain korvausjärjestelmän katsotaan olevan tarpeellinen myös käynnistyneellä EU:n rahoituskautella, sillä se edistää tautien varhaista toteamista ja tehokasta torjuntaa ja sitä kautta kotieläinten ja luonnonvaraisten eläinten terveyttä sekä kansanterveyttä. Lisäksi korvausjärjestelmällä on olennainen merkitys maatalousyrittäjien taloudellisen aseman turvaamisen kannalta, sillä markkinoilla ei ole juurikaan tarjolla eläintautivakuutuksia. Maatalouden ryhmäpoikkeus

vastaa siinä määrin aiempaa, että eläintautilain sääntelyn sopeuttaminen uutta rahoituskautta koskeviin valtioneuvoston päätöksiin on mahdollista tekemällä eläintautilakiin vähäisiä muutoksia ja täsmennyksiä.

Vesieläinten taudit

Vesieläinten tautien osalta eläintautilain korvauksia koskevat säännökset ovat pääosin samat kuin maaeläintauteja koskevat säännökset. Valtiontukipohja on kuitenkin erilainen, sillä kuten edellä on todettu, tukimahdollisuus ei perustu maatalouden ryhmäpoikkeusasetukseen, vaan kalastus- ja vesiviljelyalaa koskeviin valtiontuen suuntaviivoihin.

Valtio vastaa a–c-luokan taudista, uudesta taudista taikka helposti leviävästä tai vaarallisesta eläintaudista johtuvista desinfektio-, puhdistus- ja lopettamiskustannuksista sekä raadon tai muun esineen hävittämiskustannuksista. Eläinterveysviranomaiset huolehtivat kustannuksista aiheuttavien toimenpiteiden suorittamisesta tai teettämisestä. Ero maaeläintauteja koskeviin korvauksiin verrattuna on siinä, että kustannuksista on mahdollista maksaa rahallisia korvauksia vesiviljelyalan toimijalle itselleen, jos tämä osallistuu taudin hävittämistyöhön. Käytännössä vesieläintautien hävittämisen yhteydessä lopetustyö ja pitopaikan puhdistus ja desinfektio on hankittu pääosin toimijoilta tarjoukseen perustavana suorahankintana, koska Suomessa ei ole ulkopuolisia toimijoita, joilla olisi osaamista tähän. Lopetettujen eläinten ja muiden sivutuotteiden hävitys on hankittu ulkopuolisilta toimijoilta.

Valtion varoista maksetaan omistajalle käyvän arvon mukainen korvaus vesieläimistä, jotka viranomaisen on määrännyt lopetettaviksi tai jotka ovat kuolleet viranomaisen määräämän toimenpiteen seurauksena, sekä omaisuudesta, joka on viranomaisen määräyksestä hävitetty. Valtioneuvoston asetuksella voidaan kuitenkin säätää eläinlajikohtaisesti vakiokorvauksista. Silloin, kun eläinten lopettamismääräys on tehty eläimen omistajan hakemuksesta, eläimistä maksetaan korvauksena enintään kolme neljäsosaa täydestä korvauksesta ja, jos korvattavia tapauksia on paljon, korvauksen määrää voidaan alentaa. Toimijoille voidaan lisäksi korvata helposti leviävästä tai vaarallisesta eläintaudista aiheutuneesta tuotannon menetyksestä johtuvia, toimijoiden toimeentuloa merkittävästi vaikeuttavia taloudellisia vahinkoja. Korvaus voi olla enintään kolme neljäsosaa vahingon suuruudesta.

Kustannusten ja menetysten korvauksia voidaan maksaa vain Maailman eläintautijärjestön vahvistamassa eläintautien luettelossa mainituista taudeista sekä eräistä muista eläintaudeista. Vahingonkorvauksia eläimistä, omaisuudesta tai tuotannon menetyksestä ei voida maksaa komission säännöksissä määritellyille vaikeuksissa olevalle yritykselle, ellei vaikeuksiin joutuminen johdu taudinpurkauksesta. Korvauksia ei myöskään voida maksaa yritykselle, joka ei ole noudattanut eräiden valtion tukea koskevien Euroopan unionin säännösten soveltamisesta annetun lain 1 §:ssä tarkoitettua tuen takaisinperintäpäätöstä. Erona maaeläintauteja koskeviin korvauksiin on tällä hetkellä, että kustannuksia ja menetyksiä voidaan korvata myös suuryrityksille.

Säännökset, jotka koskevat korvauksen hakemista, säännösten rikkomista johtuvaa korvauksen epäämisestä sekä eläintautia tahallaan tai huolimattomuudesta levittäneen toimijan velvollisuutta korvata valtiolle sen maksamat kustannukset, vastaavat maaeläintauteja koskevia korvaussäännöksiä.

Viime vuosina vesiviljely-yrityksille on maksettu korvauksia kalojen tarttuvan vertamuodostavan kudoksen kuolion (IHN-tauti) vuoksi, jota on vuosina 2017–2022 todettu kolmessa kalanviljelylaitoksessa ja kolmessa onkilammikossa Pohjois-, Itä- ja Sisä-Suomessa sekä kuudessa kirjolohilaitoksessa Ahvenanmaalla, jonne se on luultavasti levinnyt Tanskasta tuoduista poikaskaloista. Tautitapausten vuoksi on tähän mennessä maksettu korvauksia lopetetuista kaloista

ja hävitetystä omaisuudesta 3,8 miljoonaa euroa ja tuotannon menetyksestä aiheutuvasta taloudellisesta vahingosta 450 000 euroa. Korvauskäsittelyt ovat osin edelleen kesken.

Samoista syistä, jotka puoltavat maaeläintauteja koskevaa korvausjärjestelmää, myös vesieläintautien aiheuttamia kustannuksia ja lopetetuista eläimistä aiheutuvia menetyksiä on edelleen perusteltua korvata valtion varoista. Valtiontukisääntöjen uudistus merkitsee, että nämä eläintautilaissa säädetty tukimuodot voivat jatkua uuden vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetuksen perusteella eikä tukijärjestelmää jatkossa tarvitse ilmoittaa komissiolle suuntaviivojen mukaisena tukena.

Nykyisissä korvaussäännöksissä on kuitenkin eräitä muutos- ja täsmennystarpeita. Vesiviljely poikkeaa muusta eläintenpidosta siten, että samalla toimijalla on usein useita pitopaikkoja ja eläinten hoidossa käytetään pääosin palkattua työvoimaa. Toimintaan voi liittyä joissakin tapauksissa merkittäviä riskejä, kun eläimiä hankitaan säännöllisesti usealta eri toimijalta monesta eri maasta. Pitopaikat voivat olla suuria, jolloin yhden pitopaikan tyhjennys, puhdistus ja desinfektio voivat tulla erittäin kalliiksi. Tautien hävittäminen viranomistoimin on kuitenkin perusteltua, koska muut toimijat eivät voi pelkästään omilla toimillaan suojautua tauteilta, jotka leviävät veden välityksellä, ja lisäksi taudit voivat aiheuttaa ongelmia luonnonvaraisille kalakannoille.

Tuotannonmenetyskorvauksia koskevien hakemusten käsittely vesiviljelyn yhteydessä on ollut haastavaa, koska menetysten vaikutusta toimijan toimeentuloon on ollut vaikeaa arvioida yritysrakenteesta johtuen. Muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa vesiviljelyalan toimijat vastaavat valtaosin itse kaikista taudin hävittämisestä aiheutuvista kustannuksista. Euroopan unioni ei käytännössä ole osallistunut vesieläinten tautien torjunnasta aiheutuviin kustannuksiin samalla tavalla kuin maaeläinten tautien kohdalla. Olisi tarpeen selvittää valtion vastuuta kustannuksista vesiviljelyn yhteydessä siten, että tuotannonmenetyskorvauksia ei enää maksettaisi vesiviljelytoimijoille. Valtio vastaisi kuitenkin edelleen suorista kustannuksista eli lopetettujen eläinten käyvän arvon korvaamisesta, lopetettujen kalojen ja muiden sivutuotteiden hävittämisestä sekä pitopaikan puhdistuksesta ja desinfektioista. Muutoksella selkeytetään toimijan vastuuta vesieläintautien hävittämisestä ja hillitään valtiolle aiheutuvia kustannuksia.

Vesieläintauteja koskevassa korvauskäsittelyssä on myös jouduttu tekemään tulkintaa sen suhteen, minkä ajankohdan mukaan lopetettujen eläinten käypä arvo määritellään, sillä vesiviljelyalaa koskevissa valtioneuvoston päätöksissä ei ole tästä mainintaa. Sillä, pidetäänkö ratkaisevana taudin toteamishetkeä, lopetuspäätöksen tekohetkeä vai kalojen lopettamishetkeä, voi olla vesieläintaudin kyseessä ollen suuri taloudellinen merkitys, sillä lopetuksen toimeenpano tapahtuu käytännön järjestelyjen vaatimista syistä usein viiveellä. Nopeasti kasvavien kalojen massa voi jopa kaksinkertaistua ajankohtien välillä, jos viive on merkittävä ja lopetus osuu parhaaseen kasvatuskauteen.

3.2 Rajoitusvyöhykkeet a-luokan tautien torjumiseksi

A-luokan taudintorjuntaan liittyvien vyöhykkeiden perustamisesta säädetään kansallisesti eläintautilain 26 §:ssä. Pykälän mukaan vyöhykkeiden perustamiseen kuuluu lähtökohtaisesti Ruokavirastolle, sillä virasto päättää eläinterveys sääntöjen III osan II osaston 1 luvun 4 jaksossa tarkoitetusta rajoitusvyöhykkeestä. Tätä toimivaltaa on kuitenkin rajoitettu säännöksellä, jonka mukaan maa- ja metsätalousministeriö päättää taudintorjuntatoimenpiteitä koskevan delegoidun asetuksen 21 artiklan 1 kohdan c alakohdassa ja 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetusta *muusta rajoitusvyöhykkeestä*. Tarkoitus on ollut, että maa- ja metsätalousministeriö on toimivaltainen niiden harvinaisissa tapauksissa tarvittavien vyöhykkeiden osalta, joiden perustami-

seen liittyy laajaa kansallista harkintaa ja laajempia taloudellisia vaikutuksia. Vyöhykkeen perustava viranomaislain myös päättää vyöhykkeellä noudatettavista kielloista, ehdoista, rajoituksista ja toimenpiteistä.

Eläintautilain 26 §:ssä säädetään lisäksi, että Ruokavirasto päättää eläinterveys säännösten 70 artiklassa tarkoitettuna toimenpiteenä luonnonvaraisissa eläimissä esiintyvän taudin leviämisen estämiseksi perustettavasta *tartuntavyöhykkeestä* sekä taudintorjuntatoimenpiteitä koskevan delegoidun asetuksen mukaisesta *väliaikaisesta rajoitusvyöhykkeestä*. Sääntelyllä on selkeytetty Ruokaviraston toimivaltaa tilanteessa, jossa delegoiduissa säädöksissä käytetään osin eri käsitteitä kuin eläinterveys säännössä.

Afrikkalaista sikaruttoa koskee jaksossa 3 kuvattu uusi EU-lainsäädäntö, jossa säädetään *rajoitusvyöhykkeistä I, II ja III* sekä *lisärajoitusvyöhykkeistä*. Lisäksi säädetään yleisinä taudintorjuntatoimenpiteinä perustettujen vyöhykkeiden rajojen mukauttamisesta rajoitusvyöhykkeistä I, II ja III rajoihin. Sääntely on vaikeuttanut eläintautilain 26 §:n toimivaltasäännösten tulkintaa. Ongelmia tässä suhteessa aiheuttaa erityisesti lisärajoitusvyöhykkeen asema ja suhde muuhun rajoitusvyöhykkeeseen. Lainsäädäntö selkeytyisi, jos pykälän toimivaltasäännökset muotoiltaiisiin uudella tavalla.

3.3 Tieteellinen laboratoriotoiminta

Eläintautilaki edellyttää, että viranomaisvalvonnan ja muiden viranomaistoimien yhteydessä otetut näytteet tutkitaan laissa tarkoitetuissa virallisissa laboratorioissa. Muita näytteitä, jotka on otettu a–c-luokan taudin tai muuksi torjuttavaksi tai valvottavaksi eläintaudiksi nimetyn taudin varalta, saadaan lain 63 §:n mukaan tutkia myös laboratoriossa, joka on nimetty omavalvontalaboratorioksi. Nimeäminen edellyttää, että laboratorion pätevyys on osoitettu vaatimustenmukaisuuden arviointipalvelujen pätevyyden toteamisesta annetun lain (920/2005) mukaisesti akkreditoinnin tai akkreditointiin rinnastettavan pätevyyden arvioinnin perusteella. Jos tauti, jonka varalta näytteitä tutkitaan, kuuluu vain d- tai e-luokkaan tai on nimetty vain muuksi ilmoitettavaksi eläintaudiksi, tutkivan laboratorion tulee tehdä toiminnastaan ennakkoilmoitus sekä täyttää säädetyt tutkimustoiminnan laatuun liittyvät vaatimukset.

Lain 64 §:ään sisältyvät säännökset a–c-luokan taudin ja muun torjuttavan eläintaudin aiheuttamikrobien ja -loisten tutkimisesta ja muusta käsittelystä muuta tarkoitusta kuin näytteiden tutkimista varten. Tällainen toiminta on sallittua vain Ruokaviraston luvalla taikka Ruokavirastossa tai Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksessa. Säännökset on tarkoitettu esimerkiksi niitä tilanteita varten, joissa eläintauteja tutkitaan tieteellisen tutkimuksen yhteydessä.

Edellä mainittu sääntely menee EU-velvoitteita pidemmälle siltä osin kuin nimeämis-, lupa- ja ilmoitusvelvollisuuksia on kohdistettu muihinkin kuin viranomaisnäytteitä tutkiviin laboratorioihin. Sääntely on kuitenkin toteutettu eläinterveys säännösten salliman kansallisen liikkumavaran puitteissa.

Käytännössä 63 ja 64 §:n suhde on osoittautunut vaikeatulkintaiseksi niissä tapauksissa, joissa tutkitaan näytteitä, mutta toiminnan pääasiallisena tarkoituksena on tieteellisen tutkimuksen suorittaminen eikä taudin diagnostiikka. Jos yliopiston tai muun tutkimuslaitoksen toiminnan tulkitaan näytteiden analyysitoiminnan vuoksi edellyttävän standardin ISO 17025 mukaista akkreditointia, erityisesti valvottaviin eläintauteihin liittyvä tutkimustoiminta merkittävästi vaikeutuu ja monissa tapauksissa estyy, koska akkreditointi tällaista tutkimustoimintaa varten ei useinkaan ole käytännössä realistista. Laboratoriotoimintaa koskevia säännöksiä olisikin tarpeen täsmentää.

3.4 Säännösten soveltaminen Ahvenanmaalla

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 31 kohdan mukaan kotieläinten tarttuvien tautien vastustaminen kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Kuitenkin lain 30 §:n 9 kohdan mukaan hallintotehtävistä, jotka kotieläinten tarttuvien tautien torjuntaa koskevan lainsäädännön mukaan kuuluvat valtakunnassa toimiville viranomaisille, huolehtii maakunnassa maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi eläintautilakia.

Eläintaukeista aiheutuvien kustannusten ja menetysten korvaamista koskeviin säännöksiin ehdotetaan tehtäväksi ne muutokset, jotka ovat välttämättömiä lain korvausjärjestelmän saattamiseksi yhteensopivaksi alkanutta EU:n rahoituskautta koskevien uusien valtioneuvoston päätösten kanssa. Kyse on eräistä täsmennyksistä sekä laissa olevien viittausten kohdistamisesta uusiin maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen tai vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetuksen säännöksiin. Ehdotetut muutokset myös joiltakin osin väljentäisivät niitä valtioneuvoston päätöksistä johtuneita rajoituksia, jotka koskevat tuen piiriin hyväksyttävien eläintautien ja yrityksiä.

Säännöksiä, jotka koskevat mahdollisuutta korvata enintään kolme neljäsosaa tuotannon menetyksestä aiheutuvasta toimijan toimeentuloa merkittävästi vaikeuttavasta taloudellisesta vahingosta, täsmennettäisiin ja rajattaisiin. Ehdotuksen mukaan mahdollisuus koskisi maatalousyrittäjän eläkeläisissä (1280/2006) tarkoitetun maatalousyrittäjän toimeentuloa merkittävästi vaikeuttavaa vahinkoa. Vesiviljelyä harjoittavat toimijat jäisivät säännösten ulkopuolelle, mikä olisi perusteltua, sillä vesiviljely-yritykset ovat usein suuria ja menetysten vaikutusta yksittäisen toimijan toimeentuloon on ollut vaikeaa arvioida. Lisäksi olisi tarpeen tarkentaa ja osin laajentaa vesiviljely-yritysten vastuuta tautien hävittämisessä valtion kustannusten hillitsemiseksi sekä selkeyttää taloudellisesta vahingosta maksettavan korvauksen kriteereitä ja korvattavan määrän arviointia. Esityksessä myös täsmennettäisiin valtion varoista korvattavien eläinten käyvän arvon määrittelyä.

A-luokan taudintorjuntaa koskevat toimivaltasäännökset, jotka liittyvät rajoitusvyöhykkeiden perustamiseen, ehdotetaan muotoiltavaksi uudella tavalla. Muutoksella poistettaisiin ne tulkin- taongelmat, joita afrikkalaisen sikaruton torjuntaa koskevissa komission antamissa säännöksissä esiintyvä vyöhykkeisiin liittyvä terminologia on aiheuttanut.

Lakiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi täsmennys, jonka mukaan lain säännökset eläintautien varalta otettujen näytteiden tutkimisesta virallisessa laboratorioissa, omavaltalaboratorioissa tai ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevassa laboratorioissa eivät koske näytteitä, joita tutkitaan tieteellisen tutkimuksen suorittamiseksi. Tieteellinen tutkimustoiminta, johon liittyy eläintaudin aiheuttajamikrobien tai -loisten tutkimista tai muuta käsittelyä, edellyttäisi tapauskohtaista Ruokaviraston lupaa, mutta vain silloin, kun toimintaan tautiluokituksen perusteella liittyy merkittävä terveys- tai ympäristöriski.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Ruokaviraston toimijoille maksamat korvaukset eläintautien hävittämisen aiheuttamista menetyksistä maksetaan valtion talousarvion momentilta 30.20.20 (Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhoojien torjunta, arviomääräraha). Maa- ja metsätalousministeriö myöntää momentin määrärahaa Ruokavirastolle korvausten maksamista varten. Momentilta korvataan myös viranomaisille aiheutuvia taudin hävittämiskustannuksia, joiden maksamiseen maa- ja metsätalousministeriö myöntää määrärahaa Ruokavirastolle ja aluehallintovirastoille.

EU:n varoista voidaan rahoittaa jäsenvaltioille eläintautien vastustamisesta aiheutuvia kustannuksia kuten tiettyjen hätätoimenpiteiden kustannuksia. Asiasta säädetään sisämarkkinoita, yritysten, mukaan luettuna pienten ja keski suurten yritysten, kilpailukykyä, kasvi-, eläin-, elintarvikke- ja rehualaa ja Euroopan tilastoja koskevan ohjelman (sisämarkkinaohjelma) perustamisesta ja asetusten (EU) N:o 99/2013, (EU) N:o 1287/2013, (EU) N:o 254/2014 ja (EU) N:o 652/2014 kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2021/690 (jäljempänä *sisämarkkinaohjelma-asetus*).

Sisämarkkinaohjelma-asetuksen liitteen I nojalla tuetaan jäsenvaltioiden toteuttamia hätätoimenpiteitä ja ohjelmia eläintautien hävittämiseksi, torjumiseksi ja seuraamiseksi. Hätätoimenpiteillä tarkoitetaan EU-lainsäädännössä edellytettyjä, käytännössä a-luokan tautien esiintymisen yhteydessä toteutettavia välittömiä toimenpiteitä taudin hävittämiseksi. Euroopan unioni tukee mm. lopetettujen eläinten käyvästä arvosta eläinten omistajille maksettavia korvauksia, eläinten lopettamisesta ja lopetettujen eläinten hävittämistä aiheutuvia kustannuksia sekä pitopaikkojen puhdistuksesta ja desinfektiosta aiheutuvia kustannuksia. Tukea maksetaan 50 prosenttia aiheutuneista kustannuksista. EU ei tue toimijoille maksettuja korvauksia tuotannonmenetyksistä. Tuettavat ohjelmat voivat koskea muitakin eläinterveyssäännöstyössä lueteltuja eläintauteja kuin a-luokan tauteja sekä TSE-asetuksessa, zoonoosiasetuksessa ja zoonoosidirektiivissä tarkoitettuja eläintauteja.

Tuettavista ohjelmista päätetään sisämarkkinaohjelma-asetuksen 16 artiklan 4 kohdan nojalla annettavassa komission vuotuisessa työohjelmassa. Työohjelman mukaan tuetaan ensisijaisesti jäsenvaltioiden ohjelmia afrikkalaisen sikaruton, korkeapatogeenisen lintuinfluenssan, raivotaudin ja tiettyjen salmonellatartuntojen varalta. Toissijaisesti tuetaan jäsenvaltioiden ohjelmia TSE-tautien, nautaeläinten sekä lammas- ja vuohieläinten bruselloosin, klassisen sikaruton, lumpy skin -taudin, pienten märehtijäin ruton sekä lammas- ja vuohirokon varalta. Työohjelman mukaan vesiviljelyalan eläintautiohjelmia rahoitetaan tarvittaessa Euroopan komission meri- ja kalastusasioita käsittelevän pääosaston ohjelmien puitteissa.

Suomi on saanut EU:n varoista tukea afrikkalaista sikaruttoa, raivotautia, TSE-tauteja ja korkeapatogeenista lintuinfluenssaa koskeviin seuranta- ja torjuntaohjelmiinsa. Vuoden 2021 ohjelmia tuettiin yhteensä noin 300 000 eurolla. Ohjelmien puitteissa ei ole toteutettu muita toimenpiteitä eläinten pitopaikoissa kuin näytteenottoa, eikä korvauksia ole maksettu toimijoille. Suomessa ei ole esiintynyt a-luokan eläintauteja pidettävissä eläimissä yhtä fasaaneissa vuonna 2021 todettua korkeapatogeenisen lintuinfluenssan tapauksia lukuun ottamatta. Suomi on hakenut Euroopan komissiolta tukea kyseisen tapauksen hävittämiskustannuksiin, mutta tukea ei vielä ole maksettu.

Esitykseen sisältyvät ehdotukset, joilla valtion varoista maksettavia kustannuksia ja korvauksia koskevat eläintautilain säännökset kytkettäisiin EU:n uusiin valtioneuvoston päätöksiin, mahdollis-

taisivat valtion varojen käyttämisen eläintautikustannusten korvaamiseen pääosin nykyiseen tapaan sekä hätätoimenpiteitä koskevan unionin rahoituksen saamisen sitä koskevien säännösten mukaisesti.

Niiden säännösten selkeyttäminen, jotka koskevat tuotannon keskeytyksestä maksettavien harkinnanvaraisten vahingonkorvausten kriteereitä sekä korvattavan määrän arviointia, täsmäntäisivät toimijoiden oikeutta korvauksiin sekä valtion vastuuta.

Valtion kustannuspaineita olisivat omiaan hillitsemään ehdotukset, joiden mukaan tuotannon keskeytyksistä aiheutuvan taloudellisen vahingon korvauksia voitaisiin maksaa vain maatalousyrittäjille ja joilla täsmennettäisiin lopetetuista eläimistä maksettavan korvauksen perusteena olevan eläimen käyvän arvon määrittelyä. Asialla olisi merkitystä erityisesti tilanteissa, joissa vesieläimissä esiintyisi taudinpurkauksia.

Edellä tarkoitetuilla täsmennyksillä ja muutoksilla ei kuitenkaan arvioida olevan vaikutusta valtion vuoden 2023 talousarvioon. Tämä johtuu siitä, että suuria kustannuksia ja vahinkoja aiheuttavia taudinpurkauksia, joissa taloudellisten vahinkojen korvaamiseen liittyvillä rajoituksilla olisi käytännössä merkitystä, ei esiinny vuosittain, vaan satunnaisesti. Tällaisissa tapauksissa valtion varoista maksetut korvaussummat, kuten eräinä viime vuosina vesieläintautien vuoksi suoritettut korvaukset, ovat perustuneet tavanomaisen budjettirahoituksen lisäksi lisätalousarvioesitysten mukaiseen lisärahoitukseen.

Ehdotettujen vesiviljelyalan korvauksia rajaavien muutosten valtiontaloudellista merkitystä vähentää se, että korvausmahdollisuutta ei useissa tapauksissa ole nykyisinkään, vaan sen estää alan yritys rakenne sekä vaatimus toimijan toimeentulon merkittävästä vaarantumisesta. Lisäksi taloudellisen vahingon korvaus on vain yksi osa taudin valtiolle aiheuttavista kustannuksista. Tautitapauksissa merkittäviä kustannuksia syntyy taudin hävittämismenoista sekä lopetettavaksi määrättyjen eläinten ja hävitettäväksi määrättyjen tuotteiden korvaamisesta.

Niiden lain rajausten väljentyemisellä, jotka koskevat valtiontuen piiriin hyväksyttäviä eläintauteja, lisättäisiin lainsäädäntöön jonkin verran joustavuutta. Muutoksilla ei ole nykytilanteessa juurikaan merkitystä, sillä eläintautilain mukaisesti torjutaan ja korvataan lähtökohtaisesti vain tiettyihin laissa tarkoitettuihin tautiluokkiin kuuluvia tauteja. Näihin luokkiin kuuluu vain tauteja, joita myös aiemmat valtiontukisäännöt ovat koskeneet. Siinä epätodennäköisessä tilanteessa, että kyseisiin tautiluokkiin myöhemmin asetuksella lisättäisiin muita kuin tällaisia tauteja, esityksen budjettivaikutukset arvioitaisiin ja niihin varauduttaisiin asetuksen valmistelun yhteydessä ja valmistelussa noudatettaisiin valtiontaloudellisen merkityksensä vuoksi merkittävien asioiden käsittelyyn liittyviä menettelysäännöksiä ja määräyksiä.

Rajausten väljentyminen koskisi myös eläinterveyssäännöstössä määriteltyjä uusia tauteja, joiden aiheuttamaan uhkaan ei ole pystytty tautiluokittelua tehtäessä varautumaan. Kyse on taudeista, jotka täyttävät vakavimpien tautiluokkien kriteerit. Korvausten maksaminen uuden taudin perusteella ei ole kovin todennäköistä, sillä uusien tautien luonteesta ja vaarallisuudesta ehditään yleensä saada tietoa kansainvälisesti tai EU-tasolla ja tauti luokittelemaan ennen taudin saapumista Suomeen. Uusien tautien torjuntatoimenpiteiden valintaan liittyy lisäksi huomattavaa harkinnanvaraa. Tarkoitus on, että toimenpiteisiin, jotka merkittävästi nostaisivat valtion talousarvioon varatun määrärahan tarvetta, ei ryhdytä uusien tautien vuoksi ilman valtiontaloudellisesti merkittävien asioiden käsittelylle tarkoitettuja menettelyjä.

Ehdotetuilla täsmennyksillä vyöhykkeiden perustamista koskeviin toimivaltasäännöksiin tai laboratoriotoimintaa koskevaan säännöksiin ei arvioida olevan vaikutuksia valtiontalouteen. Viranomaistehtäviin liittyvät kustannukset katetaan hallinnonalan kehyspäästösten ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa.

4.2.2 Yritysvaikutukset

Esityksen ei arvioida juurikaan vaikuttavan maatalousalalla toimivien eläintenpitäjien asemaan, vaan ehdotus mahdollistaisi valtion varojen käyttämisen eläintautikustannusten korvaamiseen pääosin nykyiseen tapaan.

Esityksen mukaan vesiviljely-yrityksille sekä muille eläintenpitäjille korvattaisiin nykyiseen tapaan viranomaisen lopetettaviksi määräämien eläinten ja hävitettäväksi määräämän omaisuuden arvo. Lisäksi valtio kantaisi nykyiseen tapaan vastuun taudintorjuntapäätösten aiheuttamista kustannuksista siltä osin kuin kyse on eläinten lopettamiseen, lopetettujen eläinten, muiden sivutuotteiden ja omaisuuden hävittämiseen sekä puhdistukseen ja desinfektioon liittyvän työn tai tähän liittyvien laitteiden, välineiden, tarvikkeiden tai aineiden kustannuksista. Mahdollisuus korvausten saamiseen tuotannon menetyksestä aiheutuvasta taloudellisesta vahingosta rajautuisi kuitenkin pois. Tällaiset korvaukset ovat tosin jo voimassa olevan lain sanamuodon mukaan harkinnanvaraisia ja edellyttävät, että vahingot vaikeuttavat merkittävästi luonnollisen henkilön toimeentuloa. Mainittu vaatimus ei tautitapauksissa useinkaan täyty vesiviljely-yrityksissä, joilla saattaa olla useita pitopaikkoja ja joilla on usein muutakin yritystoimintaa kuten perkaamotoimintaa.

Kalatauteja koskevien viime vuosien tautitapausten syynä on todennäköisesti ollut kalojen tuonti Suomen rajojen ulkopuolelta, tosin kaikissa tapauksissa tartuntalähdettä ei ole pystytty varmuudella osoittamaan. Toimijat voivat vaikuttaa tautiriskeihin noudattamalla tuonnissa sitä koskevia säännöksiä ja asianmukaista varovaisuutta. Kaikkiin riskeihin ei ole mahdollista itse vaikuttaa. Muissa EU:n jäsenvaltioissa ei pääsääntöisesti makseta korvauksia tuotannonmenetyksistä. Useimmissa jäsenvaltioissa ei ylipäätään makseta korvauksia vesieläintautien hävittämisestä. Tilanne on tältä osin erilainen kuin maaeläintautien osalta, joiden aiheuttamista kustannuksista myös Euroopan unioni maksaa korvauksia jäsenvaltioille.

4.2.3 Vaikutukset viranomaisiin

Esityksellä ei lisätä viranomaisille uusia tehtäviä. Ehdotetut muutokset ja täsmennykset ovat omiaan selkeyttämään Ruokaviraston velvollisuuksia ja toimintamahdollisuuksia vyöhykkeiden perustamista, laboratorioiden nimeämistä ja rekisteröintiä sekä korvaushakemusten käsitteilyä koskien.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

Tuki vakuutuksiin

Vaihtoehtona eläintautien aiheuttamien menetysten korvaamiselle suoraan valtion varoista olisi tukea eläintautien varalta perustettuja vakuutus- tai rahastojärjestelyjä. Tätä koskeva mahdollisuus sisältyy maatalouden ryhmäpoikkeusasetukseen ja vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetukseen, mutta on näissä hieman eri sisältöinen.

Toimivien vakuutusmarkkinoiden syntyminen nykyisen korvausjärjestelmän piiriin kuuluvien eläintautien osalta olisi kuitenkin haastavaa ja hyvin epävarmaa. Vakuutuksia käytetään eri maissa suhteellisen vähän tarttuvien eläintautien riskien hallinnassa, koska vakuutusyhtiöiden

on hyvin vaikea hinnoitella vakuutustuotteet oikeassa suhteessa riskeihin ja vahinkoihin sekä saada vakuutuskannalleen kohtuuhintaista jälleenvakuutusta. Lisäksi vakuutuksista tulee helposti vakuutuksenottajien mielestä liian kalliita eikä niille sen vuoksi muodostu riittävää kysyntää. Ryhmävakuutuksissa tilakohtaiseen riskiin perustuvan elementin sisällyttäminen hinnoitteluun on vaikeaa. Jos taas vakuutusturva rakennetaan tilakohtaisesti otettavien vakuutusten varaan, olennainen osa tiloista ei todennäköisesti saa tai ota vakuutusta liian korkeana pidetyn riskin tai hinnan vuoksi. Varsinkaan vakavimpia eläintautoja koskevien kattavien vakuutusjärjestelyjen syntymiseen ei välttämättä riitä se, että vakuutuksiin osoitetaan valtiontukea.

Suomessa on tällä hetkellä kattavia vakuutusjärjestelyjä ainoastaan salmonellan osalta, joka ei ole kuulunut eläintautilain korvaussäännösten piiriin lain 35 §:n 2 momentin nojalla säädetyn rajauksen takia. Elintarvikkeiden jalostusporras eli teurastamot, meijerit ja munapakkaamot ovat vakuuttaneet tuottajansa ryhmänä salmonellatartuntojen varalta. Vakuutusyhtiöiden ja eläintenpitäjien vastuuta rajaa rehun valmistajille säädetty ankara vastuu niissä salmonellatapaauksissa, joissa tartunnanlähteenä on kaupallinen rehu.

Salmonellavakuutuksiin on osoitettu valtiontukea vakuutusmaksujen verovapauden muodossa. Tästä huolimatta varsinkin sika-alaa koskeva vakuutustoiminta on ajautunut ongelmiin, kun salmonellatapaaukset ovat merkittävästi lisääntyneet ja tilakoon kasvu on kasvattanut korvaussummia yksittäistapaauksissa. Verovapauden ehtojen täyttymisen selvittelystä ja tuen raportoinnista on lisäksi aiheutunut vakuutusyhtiöille merkittävää hallinnollista taakkaa. Neuvotteluja vakuutussopimusten uusimisesta on käyty ja käydään parhaillaan. Niiden seurauksena vakuutusturva on jatkossa todennäköisesti aiempaa kalliimpaa ja rajatumpaa. Akuuttina helpotuksena tilanteeseen valtio maksaa sikatilojen salmonellatapaauksissa väliaikaista tukea suorien korvausten muodossa. Parhaillaan ollaan selvittämässä mahdollisuutta salmonellavakuutuksiin kohdistettavaan lisätukeen.

Tuki rahastoihin

Vakuutusten tukemiselle vaihtoehtona olisi tukea riskinhallintaa varten olevia rahastojärjestelyjä. Tähänkin vaihtoehtoon liittyy ongelmia.

Viime vuosina on selvitetty sika-alan keskinäisen riskinhallintarahaston perustamista salmonellatapausten varalta sekä valtion mahdollisuuksia tukea rahastosta maksettavia korvauksia. Ylitse pääsemättömäksi ongelmaksi muodostui kuitenkin se, että koska rahaston aiottu toiminta olisi ollut keskeisiltä piirteiltään vakuutustoiminnan luonteista, rahastoa ei katsottu voitavan edes lailla irrottaa vakuutusalan sääntelyn soveltamisesta. Vakuutussektoria koskevista velvoitteista olisi aiheuttanut rahastotoiminnan pienimuotoisuus huomioon ottaminen merkittävää hallinnollista taakkaa. Lisäksi Euroopan unionin valtiotukisääntöjen soveltaminen olisi ollut ongelmallista, sillä niissä rahastojen ja vakuutusten tuki ovat toisistaan erillisiä. Valtiontukisääntöjen mukaan vakuutusten tukea ei myöskään saa rajata vain yhden toimijan riskinhallintatuotteeseen.

Parhaillaan selvitetään edellytyksiä perustaa valtion rahasto, johon kerättäisiin veroluonteisia maksuja elinkeinolta ja josta valtio maksaisi korvauksia taudinpurkausten yhteydessä. Muista jäsenvaltioista löytyy esimerkkejä eläintautirahastoista, joita valtio ja elinkeinonharjoittajat tai niitä edustavat yhteisöt yhteisesti rahoittavat. Suomessa on eräillä muilla sektoreilla järjestelyjä, esimerkiksi öljynsuojarahasto, joiden puitteissa elinkeinotoimijat maksavat pakollisia maksuja valtion hallinnoimaan rahastoon kattavan vahinkoturvan luomiseksi. Perustuslain 87 §:n mukaan lailla voidaan säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää, mutta lakiehdotuksen hyväksymiseen vaaditaan eduskunnassa vähintään kahden kolmasosan enemmistö annetuista äänistä.

Koska valtion hallinnoiman eläintautirahaston luomiseen liittyy merkittäviä selvitettäviä kysymyksiä, epävarmuuksia ja haasteita, sitä ei voida esittää nykyisen järjestelmän korvaajaksi ainakaan tässä yhteydessä, jossa päivitykset eläintautilain korvaussäätelyyn ovat kiireellisellä aikataululla tarpeen EU:n valtioneuvoston päätösten uudistamisen vuoksi.

6 Lausuntopalaute

(Esityksestä on pyydetty lausuntoa seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, Ruokavirasto, aluehallintovirastot, Luonnonvarakeskus, Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbundet, Eläinten Terveys ETT ry, Elintarviketeollisuusliitto, Helsingin yliopisto, eläinlääketieteellinen tiedekunta, Suomen Kalankasvattajaliitto ja Kalatalouden Keskusliitto.

Lausuntoaika oli xx.xx.–xx.xx.2022. Lausuntoja saatiin xx.)

...

7 Säännöskohtaiset perustelut

26 §. *Vyöhykkeet a-luokan taudin vastustamiseksi.* Pykälän 1 momentissa säädetään a-luokan taudintorjuntaan liittyvistä vyöhykkeistä, joita Ruokavirasto voi perustaa ja joilla noudatettavista kielloista, ehdoista, rajoituksista ja toimenpiteistä se voi päättää.

Momentin 1 kohdan mukaan Ruokavirasto päättää eläinterveyssäännösten III osan II osaston 1 luvun 4 jaksossa tarkoitettua rajoitusvyöhykkeestä. Kohdan sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että viitattaisiin eläinterveyssäännösten 4 artiklan 41 kohdassa olevaan rajoitusvyöhykkeen määritelmään. Tällä selvennettäisiin, että kohta kattaa kaikki eläinterveyssäännösten 41 ja sen nojalla annetuissa säädöksissä tarkoitettut rajoitusvyöhykkeet.

Määritelmän mukaan rajoitusvyöhykkeellä tarkoitetaan vyöhykettä, jolla sovelletaan tiettyjen eläinten tai tuotteiden siirtoja koskevia rajoituksia ja muita taudintorjuntatoimenpiteitä kyseessä olevan taudin leviämisen estämiseksi alueille, joilla ei sovelleta rajoituksia. Rajoitusvyöhyke voi soveltuviin tapauksiin sisältää suoja- ja valvontavyöhykkeitä, jotka on erikseen määriteltävä eläinterveyssäännösten 41 nojalla.

Selvennys olisi tarpeen, sillä vaikka rajoitusvyöhykkeitä koskevat perussäännökset ovat kohdassa mainitussa eläinterveyssäännösten 41 jaksossa, eräissä tapauksissa vyöhykkeen perustamista koskevat varsinaiset toimivaltasäännökset ovat viittaussäännöksen muodossa eläinterveyssäännösten muissa jaksoissa. Esimerkiksi 6 jaksossa olevan 71 artiklan mukaan toimivaltainen viranomaislainen voi ryhtyä 4 jaksossa säädettävien toimenpiteisiin taudintorjuntaa koskevin lisätoimenpiteinä. Tähän artiklaan perustuvat mm. eräät afrikkalaista sikaruttoa koskevan täytäntöönpanoasetuksen jäsenvaltioille osoittamat velvoitteet. Kohdan tarkoittamia rajoitusvyöhykkeitä ovat mm. mainituissa asetuksissa tarkoitettut rajoitusvyöhykkeet I, II ja III, joilla noudatettavista kielloista, ehdoista, rajoituksista ja toimenpiteistä tulee päättää jäsenvaltioiden tasolla täytäntöönpanoasetuksen kriteereitä noudattaen.

Momentin 2 kohta, jonka mukaan Ruokavirasto päättää myös eläinterveyssäännösten 70 artiklassa tarkoitettuna toimenpiteenä luonnonvaraisissa eläimissä esiintyvän taudin leviämisen estämiseksi perustettavasta tartuntavyöhykkeestä, säilyisi esityksen mukaan ennallaan.

Voimassa olevan momentin 3 kohdan mukaan Ruokavirasto päättää lisäksi väliaikaisesta rajoitusvyöhykkeestä. Tästä on tarkentavat säännökset taudintorjuntatoimenpiteitä koskevassa delegoidussa asetuksessa. Kohta ehdotetaan erillisenä kohtana poistettavaksi ja väliaikaisia vyöhykkeitä koskeva maininta lisättäväksi 1 kohtaan, jotta olisi selvää, että 1 kohta kattaisi kaikki eläin-terveyslainsäädännön määritelmän mukaiset rajoitusvyöhykkeet huolimatta siitä, että tietyn rajoitusvyöhykkeen nimeen saattaa olla alemman asteisissa EU-säännöksissä liitetty lisämääreitä.

Pykälän 2 momentin tarkoituksena on ollut osoittaa rajoitusvyöhykkeitä koskeva toimivalta Ruokaviraston sijasta maa- ja metsätalousministeriölle silloin, kun vyöhykkeen perustamisesta, etäisyyksistä tai vyöhykkeillä noudatettavista rajoituksista ei ole ollut EU-lainsäädännössä eläintautikohtaisia tai muutoin tarkempia säännöksiä. Kuitenkin afrikkalaista sikaruttoa koskevaan komission täytäntöönpanoasetukseen on sisällytetty säännöksiä lisärajoitusvyöhykkeistä, joka voidaan ainakin eräiltä osin tulkita momentissa tarkoitetuksi vyöhykkeeksi. Tämän vuoksi momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi tavalla, joka säilyttäisi sen alkuperäisen tarkoituksen. Muut kuin momentissa tarkoitetut rajoitusvyöhykkeet perustaisi Ruokavirasto 1 momentin 1 kohdassa olevan pääsäännön mukaan.

63 §. Muiden kuin viranomaisnäytteiden tutkiminen eläintautien varalta. Pykälän 5 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan 1 ja 4 momentin vaatimukset näytteitä tutkivan laboratorion nimeämisestä viralliseksi laboratorioksi tai omavalvontalaboratorioksi taikka vaatimukset laboratorion tekemästä ennakoilmoituksesta eivät koskisi sellaisten näytteiden laboratoriotutkimuksia, joita tutkitaan tieteellisen tutkimuksen suorittamiseksi.

Täsmennyksen myötä olisi selvää, että tieteellinen tutkimustoiminta edellyttää Ruokaviraston lupaa aina silloin, kun tutkitaan tai käsitellään a–c-luokan taudin tai muun torjuttavan eläintaudin aiheuttajamikrobeja tai -loisia, ja että valvottavan eläintaudin tai ainoastaan d- tai e-luokkaan tai vain muuksi ilmoitettavaksi eläintaudiksi luokitellun taudin tutkimiseen ei liity lupaa tai nimeämisvaatimusta tai ilmoitusvelvollisuutta. Näiden tautien osalta mahdollinen taudin karkeaaminen laboratoriosta ei ole merkityksellinen terveys- tai ympäristöriski. Puhtaan diagnositoiminnan asianmukaisuutta ja laatua koskevalle lainsäädännölle on perusteita, jotka liittyvät muun muassa eläintenpidon ja eläintuotteiden kaupan edellytyksiin. Ei sen sijaan ole tarkoituksenmukaista, että eläinterveysviranomaiset kontrolloisivat tieteellisen tutkimustoiminnan pätevyyttä.

83 §. Korvaukset viranomaisen määrävksestä lopetetusta eläimestä. Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisen lopetettaviksi tai teurastettaviksi määräämistä tai viranomaisen määräämän käsittelyn tai muun toimenpiteen seurauksena kuolleiden eläinten korvaamisen perusteena on se käypä arvo, joka eläimillä olisi ollut ilman tautia. Momentin sanamuodon mukaan lopetettavaksi tai teurastettavaksi määrättyinä eläiminä voidaan korvata paitsi eläimiä, jotka ovat kuolleet määrävksen täytäntöönpanon seurauksena, myös eläimiä, jotka ovat kuolleet tautiin sen toteamisen jälkeen ennen kuin viranomainen on ehtinyt panna lopetus- tai teurastusmäärävksen niiden osalta täytäntöön.

Momentti kattaa tilanteet, joissa on välttämätöntä lopettaa eläin, jotta siitä saataisiin näyte eläintaudin toteamiseksi. Momentin sanamuotoa täydennettäisiin tavalla, joka turvaisi korvausmahdollisuuden myös tilanteissa, joissa viranomaisen määräämästä nävteenotosta aiheutuu eläimen tahaton kuolema. Momentin 4 kohta estää korvaukset eläimestä, joiden arvo on vähäinen.

Momenttiin ehdotetun täsmennyksen mukaan käypä arvo määriteltäisiin sen arvon perusteella, joka eläimillä oli juuri ennen, kun heräsi tai vahvistettiin epäily eläintaudin esiintymisestä. Tämä täsmennys olisi yhdenmukainen maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen vaatimuksen

kanssa. Korvauksessa ei otettaisi huomioon eläintaudin aiheuttamaa arvon alentumista eikä lähtökohtaisesti myöskään sitä kasvua, joka tapahtuu taudin toteamisen ja päätöksen täytäntöönpanon välillä. On kuitenkin otettava huomioon, että lopetettaviksi määrättyjen kalojen arvon määrittely perustuu kalojen yhteismassaan ja otannalla laskettavaan yksilön keskiarvopainoon, eikä tätä kokonaispainoa voida määrittää luotettavasti ennen eläinten lopetushetkeä.

85 §. Korvaus tuotannon menetyksestä. Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin uudella tavalla ja nykyistä täsmällisemmin se, missä tilanteissa pykälässä tarkoitettua korvausta taloudellisesta vahingosta voidaan maksaa. Voimassa olevan pykälän mukaan korvaus edellyttää, että pykälässä tarkoitettu kielto, ehto, rajoitus tai velvoite estää tai vaikeuttaa toimijan eläintuotantoa ja että tästä aiheutunut vahinko merkittävästi vaikeuttaa hänen toimeentuloaan. Maininta henkilön toimeentulosta viittaa luonnollisena henkilönä harjoitettavaan elinkeinotoimintaan, mutta pykälää on sovellettu myös yhteisömuotoisiin toimijoihin, jos yrittäjänä olevan henkilön toimeentulo on vahingon vuoksi selvästi vaikeutunut.

Ehdotuksen mukaan korvauksen saannin edellytyksiä täsmennettäisiin siten, että pykälässä viitattaisiin toimijan toimeentulon sijasta maatalousyrittäjän eläkelaisa (1280/2006) tarkoitetun maatalousyrittäjän toimeentuloon.

Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan mainitussa laissa:

- 1) maatilatalouden harjoittajaa, joka omaan tai yhteiseen lukuun itse työhön osallistuen harjoittaa maatilataloutta vähintään viisi hehtaaria maatalousmaata käsittävällä viljelmällä;
- 2) poronmistajaa, joka omaan, perheenjäsenensä tai paliskunnan lukuun tekee poronhoitotyötä.

Yhteisömuotoisen toiminnan osalta säädetään, että maatalousyrittäjänä pidetään avoimen yhtiön yhtiömiestä tai muun yhteisön tai yhtymän sellaista osakasta tai yhtiömiestä, joka on henkilökohtaisessa vastuussa yhteisön tai yhtymän velvoitteista ja sitoumuksista.

Osakeyhtiössä maatalousyrittäjänä pidetään osakasta, joka on maatilataloutta tai poronhoitoa harjoittavissa osakeyhtiössä johtavassa asemassa esimerkiksi toimitusjohtajana, hallituksen jäsenenä tai muussa vastaavassa, tosiasiallista määräysvaltaa omaavassa asemassa. Osakkaan tulee myös itse tehdä maatilatalouden tai porotalouden työtä. Lisäksi edellytetään, että hänellä on yksin yli 30 prosenttia yhtiön osakepääomasta tai yli 30 prosenttia yhtiön osakkeiden tuottamasta äänimäärästä taikka yhdessä avio- tai avopuolisonsa tai samassa taloudessa asuvan, osakkaalle sukua suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa olevan henkilön kanssa yli 50 prosenttia yhtiön osakepääomasta tai yli 50 prosenttia yhtiön osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. Omistusosuutta laskettaessa otetaan huomioon myös välillinen, toisten yhteisöjen tai yhtymien kautta tapahtuva omistaminen siten kuin laissa tarkemmin säädetään. Muussa yhteisössä kuin osakeyhtiössä johtavassa asemassa työskentelevää ja maatilatalouden tai poronhoidon tehtäviä suorittavaa henkilöä pidetään maatalousyrittäjänä, jos hänellä on edellä mainittua vastaava määräamisvalta yhteisössä.

Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan lisäksi henkilöä, joka tekee maatilatalouden työtä tai poronhoitotyötä maatalousyrittäjän perheenjäsenenä tai avopuolisona.

Mainitun lain käsite maatalousyrittäjä kattaa myös kalastajat, jotka olematta työsuhteessa harjoittavat ammattimaista kalastusta. Määritelmä ei kuitenkaan pidä sisällään vesiviljelyä harjoittavia henkilöitä.

Pykälän 2 momentissa säilyisi säännös, jonka mukaan korvauksena voidaan suorittaa enintään kolme neljäsosaa vahingon suuruudesta. Momenttiin lisättäisiin korvattavan määrän arviointia koskeva täsmennys, jonka mukaan harkinnassa voitaisiin ottaa huomioon kaikkien korvattavien tapausten ja vahinkojen kokonaismäärä. Vastaavan kaltainen täsmennys on voimassa olevassa 83 §:ssä niiden eläinten korvaamista varten, jotka lopetetaan omistajan hakemuksesta valvottavan eläintaudin hävittämiseksi.

86 §. Kustannusten ja korvausten maksamista koskevat rajoitukset. Pykälän 1 ja 2 momentissa viittaukset niihin aiempiin valtioneuvoston päätöksiin, joihin maatalousalan ja vesiviljelyalan tuen maksaminen on perustunut, kohdistettaisiin uuteen maatalouden ryhmäpoikkeusasetukseen ja uuteen vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetukseen.

Pykälän 3 momentin johdanto-osassa täsmennettäisiin selvytyden vuoksi sitä, mitä siinä tarkoitetaan eläinperäisten tuotteiden jalostuksella, joka on suljettu pois korvausten piiristä. Täsmennyksen mukaan korvausten ulkopuolelle jäisivät kustannukset ja menetykset, jotka ovat syntyneet eläinten teurastamisesta tai perkaamisesta taikka eläinperäisten tuotteiden jatkojalostuksessa. Maatalouden ryhmäpoikkeus koskee vain maatalouden alkutuotantoa, joten muu kuin varsinaiseen eläinten pitoon tai kasvatukseen liittyvä toiminta on ainakin maatalousalalla toimivien yritysten osalta kansallisissa tukijärjestelmissä jätettävä korvausten ulkopuolelle.

Momentin 1 kohdassa ulotettaisiin kiello korvauksia suurille yrityksille myös vesiviljely-yrityksiin, sillä kyseinen ehto sisältyy paitsi maatalouden ryhmäpoikkeukseen myös uuteen vesiviljelyalan ryhmäpoikkeukseen.

Pykälän 4 momenttia muutettaisiin siten, että siinä oleva vakavissa vaikeuksissa olevan yrityksen tukemiseen liittyvä kiello koskisi vain maatalousalalla toimivia yrityksiä. Vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan kielloa ei sovelleta eläintautitilanteisiin. Viranomaisten määräyksestä lopetettujen kalojen tai hävitetyn omaisuuden korvaaminen olisi omiaan edistämään vesieläintautien tehokasta ilmoittamista ja torjuntaa sekä vähentämään sellaisia toimijalle koituneita vahinkoja, joihin hän ei ole itse syyppä. Eläintautilaki estää korvausten saannin tilanteissa, joissa toimija on itse aiheuttanut taudin leviämisen tahallisella tai huolimattomalla menettelyllään.

Pykälän 5 momentti, jossa rajataan ne taudit, joiden vuoksi kustannusten ja menetysten korvauksia voidaan maksaa, kirjoitettaisiin valtioneuvoston päätösten muuttumisen vuoksi uudella tavalla. Valtiontuet voivat lähtökohtaisesti koskea vain tauteja, jotka ovat luetteloituja tauteja tai jotka on mainittu Maailman eläintautijärjestön vahvistamassa eläintautien luettelossa, TSE-asetuksessa, zoonoosiasetuksessa tai zoonosidirektiivissä. Kuitenkin vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan tuki voi koskea myös uusia tauteja. Samoin maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan tuki voi koskea myös uusia tauteja ja lisäksi muitakin tauteja, jos vahingon suuruutta koskevat kynnysarvot täyttyvät ja toimijalla on vakuutuksen, jos sellainen on saatavilla, tai jäsenvaltion hyväksymän keskinäisen rahaston kautta vahinkoturva, joka kattaa vähintään 50 prosenttia vuosituotannosta tai tuotantoon liittyvistä tuloista ja sellaiset yleisimmät tautiriskit, joille vakuutusturvaa tai rahaston turvaa kyseisessä jäsenvaltiossa tai kyseisellä alueella tarjotaan.

Momentin johdantokappaleessa olisi korvattavien tautien rajausta koskevat perussäännökset. Momentin 1 ja 2 kohtaan ehdotetaan lisäksi säännöksiä, joiden mukaan valtioneuvoston päätös olisi rajatusti mahdollinen myös muiden kuin momentin johdantokappaleessa tarkoitettujen tautien osalta. Maaeläintautien osalta kyse voisi olla tilanteista, joissa vahinkoa koskevat kynnysraja ylittyy ja joissa kattavaa vakuutusturvaa ei olisi tarjolla. Vesieläinten osalta kyse voisi olla vain uusista taudeista.

Suomessa ei ole lainsäädäntöä keskinäisistä rahastoista ja niiden hyväksymisestä, joten niistä ei ehdoteta mainintaa maataloutta koskevaan 1 kohtaan. Vakuutusjärjestelyt ovat erittäin rajallisia, eikä ole kovin todennäköistä, että uusia järjestelyjä syntyy sellaisille vakaville tarttuville maa-eläintaukeille, joita eläintautilain torjuntatoimenpiteet koskevat. Ne ovat kuitenkin mahdollisia, joten pykälässä olisi asiaa koskeva maininta. Jos vakuutusjärjestelyjä olisi muuta kuin momentin johdantokappaleessa tarkoitettua tautia koskien, valtio ei korvaisi edes sitä osuutta, jonka toimija vakuutusehtojen mukaisena omavastuuosuutena joutuu kärsimään vahinkonaan, huolimatta siitä, että tällainen korvaus olisi valtiontukisääntöjen mukaan mahdollinen.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Ehdotettuihin säännöksiin ei sisälly asetuksenantovaltuuksia. Vyöhykkeiden perustamista ja niillä noudatettavia rajoituksia koskevat päätökset ovat hallintopäätöksiä, mutta siten normiluonteisia, että ne koskevat tiettyä rajattua maantieteellistä aluetta. Eläintautilain 28 §:ään, jota ei ehdoteta muutettavaksi, sisältyvät hallintolain (434/2003) 9 ja 10 luvun säännöksistä poikkeavat erityissäännökset näiden päätösten tiedonannosta ja niitä koskevasta tiedottamisesta. Päätökset julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa.

9 Voimaantulo ja siirtymäsäännös

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1.4.2023.

Voimaantulosäännöksen yhteydessä olisi siirtymäsäännös, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa tautitapausten korvaamista koskevat menettelyt suoritettaisiin loppuun aiempien säännösten mukaisesti.

10 Toimeenpano ja seuranta

Ehdotettujen säännösten toimivuutta on tarkoitus seurata lain mukaisen viranomaistoiminnan sekä lain täytäntöönpanoon liittyvän viranomaisten ja sidosryhmien välisen yhteistyön kautta.

11 Suhde muihin esityksiin

Tämä esitys ei ole riippuvuussuhteessa muihin vireillä oleviin hallituksen esityksiin.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Elinkeinovapaus

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan tvöllä, ammatilla tai elinkeinolla. Perusoikeuksia voidaan kuitenkin rajoittaa perusoikeuksien "yleisten oppien" säännöin (PeVM 25/1994 s. 4). Niihin sisältyvät lailla säätämisen vaatimus sekä vaatimukset rajoitusten tarkkarajaisuudesta ja täsmällisyydestä ja siitä, että rajoituksen olennainen sisältö ilmenee laista. Niihin sisältyy myös vaatimus hyväksyttävästä ja painavasta yhteiskunnallisen tarpeen vaatimasta rajoitusperusteesta ja siitä, ettei tavallisella lailla voida säätää perusoikeuden ydinalueeseen ulottuvaa rajoitusta. Perusoikeuksien rajoitusten tulee lisäksi olla suhteellisuusvaatimuksen mukaisia ja välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi siten, että tavoitetta ei voi saavuttaa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin.

Muutettavaksi ehdotetussa 26 §:ssä tarkoitetut vyöhykkeillä a-luokan taudin vastustamiseksi noudatettavat kiellot, ehdot, rajoitukset ja toimenpiteet merkitsevät elinkeinovapauden rajoituksia, joille on kuitenkin yhteiskunnallisesti hyväksyttävänä painavana perusteena eläinten terveyden ja kansanterveyden suojeleminen. Nyt ehdotetut muutokset merkitsevät ainoastaan vähäisiä täsmennyksiä vyöhykkeitä koskeviin toimivaltuuksiin, joita koskevan sääntelyn katsotaan olevan riittävän tarkkarajaisista ja täsmällisistä. Toimivaltuudet on kytketty välttämättömyyskriteeriin, eikä niiden katsota koskevan elinkeinovapauden ydinaluetta tavalla, joka tekisi perusoikeuden merkityksettömäksi.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että elinkeinotoiminnan luvanvaraisuus on mahdollista erityisin perustein (PeVL 19/2002 vp). Elinkeinotoiminnan aloittamisen edellytyksenä olevan ilmoitus- tai rekisteröintivelvollisuuden säätämistä on pidetty asiallisesti luvanvaraisuuteen rinnastettavana sääntelynä (PeVL 9/2005 vp, s. 2/I, PeVL 56/2002 vp). Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että säännökset luvan edellytyksistä ja pysyvyydestä antavat riittävän ennustettavuuden viranomaistoiminnasta (PeVL 15/2008 vp, s. 2/II).

Muutettavaksi ehdotetussa 63 §:ssä säädetään poikkeuksista, jotka liittyvät laboratorion nimeämisestä tai ilmoitusvelvollisuutta koskeviin vaatimuksiin. Mainitulla vaatimuksella, jotka perustuvat eläinterveyslainsäädännön jättämään kansalliseen liikkumavaraan, pyritään eläintautien vastustamiseen sekä eläinten terveyden edistämiseen. Näitä voidaan pitää sellaisina tärkeinä yhteiskunnallisina intresseinä, joilla elinkeinovapauden rajoittamista voidaan perustella. Eläintautilaissa määritellään täsmällisesti nimeämistä tai ennakkoilmoitusta edellyttävä toiminta ja sitä koskevat vaatimukset, joten vaatimus tarkkarajaisuudesta täyttyy. Ehdotetut poikkeukset keventäisivät tieteellistä tutkimusta suorittavia laboratorioita koskevia eläinterveyteen liittyviä vaatimuksia ainakin sitä kautta, että ne selkeyttäisivät vaatimusten tulkintaa.

Omaisuuksensuoja

Omaisuuksensuojaa koskevan perustuslain 15 §:n 1 momentin nojalla jokaisen omaisuus on turvattu. Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään todennut, ettei omaisuus ole perustuslain suojaama kaikkia käyttörajoituksia vastaan, vaan omistajan oikeuksia voidaan rajoittaa lailla, joka täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset (mm. PeVL 32/2010 vp, s. 4/I ja PeVL 8/1996 vp). Omaisuuden käyttörajoitusten korvaamisella on merkitystä arvioitaessa rajoitusten hyväksyttävyyttä (PeVL 6/2010 vp ja PeVL 38/1998 vp).

Eläintautilain korvausjärjestelmä parantaa niiden toimijoiden taloudellista asemaa, joiden pitopaikka joutuu eläinten terveyden tai kansanterveyden turvaamiseksi välttämättömien taudintorjuntatoimenpiteiden kohteeksi.

Ehdotuksen mukaan valtion velvollisuus korvata eläintautien hävittämiskustannuksia sekä toimijan oikeus saada korvaus viranomaisen lopetettavaksi tai teurastettavaksi määräämistä eläimistä ja hävitettäväksi määräämistä omaisuudesta säilyisi. Viranomaisen määräämistä kielloista, ehdoista, rajoituksista ja velvoitteista johtuvasta tuotannon keskeytyksestä aiheutuvan taloudellisen vahingon korvaamista koskevat 85 §:n muutokset täsmäntäisivät pykälässä tarkoitettua toimijajoukkoa sekä selkeyttäisivät korvauskriteereitä ja korvattavan määrän arviointia. Korvauksia voitaisiin maksaa vain maatalousyrittäjän eläkeläisille tarkoitetulle maatalousvrittäjälle, jonka toimeentulo merkittävästi vaarantuisi. Arvioitaessa korvauksen määrää, joka olisi enintään kolme neljäsosaa vahingosta, voitaisiin ottaa huomioon korvattavien tapausten ja vahinkojen kokonaismäärä. Muutosten katsotaan täsmäntävän ja rajaavan korvausten maksamista, mutta rajausten ei kuitenkaan katsota olevan olennaisia, kun otetaan huomioon korvausjärjestelmän kokonaisuus ja se, että pykälän soveltaminen vesiviljelyalan toimijoihin on jo nykyisin

rajoitettua. Pykälän muutosehdotuksen ei katsota vaikuttavan omaisuudensuojaan liittyvien eläintautilain rajoitusten hyväksyttävyyteen.

Edellä esitetyillä perusteilla lakiehdotus voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä tavallisessa säätämisjärjestyksessä.

Ponsi

Koska esityksellä täytäntöön pantavissa EU-säädöksissä on säännöksiä, joita ehdotetaan pantaviksi täytäntöön lailla ja joita ehdotetaan täydennettäväksi lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

eläintautilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläintautilain (76/2021) 26 §:n 1 ja 2 momentti, 63 §:n 5 momentti, 83 §:n 1 momentti sekä 85 ja 86 § seuraavasti:

26 §

Vyöhykkeet a-luokan taudin vastustamiseksi

Ruokavirasto päättää seuraavien vyöhykkeiden perustamista, lakkauttamista sekä niillä noudatettavien välttämättömien kieltojen, ehtojen, rajoitusten ja toimenpiteiden määräämisestä:

1) eläinterveyssäännösten 4 artiklan 41 kohdassa tarkoitettu rajoitusvyöhyke sekä väliaikainen rajoitusvyöhyke;

2) eläinterveyssäännösten III osan II osaston 1 luvun 5 jakson mukaisena toimenpiteenä toteutettava, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 täydentämisestä tiettyjen luetteloitujen tautien ehkäisemistä ja torjuntaa koskevien sääntöjen osalta annetun komission delegoidun asetuksen (EU) 2020/687 63 ja 103 artiklassa tarkoitettu tartuntavyöhyke.

Poiketen siitä, mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään, maa- ja metsätalousministeriö päättää 1 momentin 2 kohdassa mainitun asetuksen 21 artiklan 1 kohdan c alakohdassa ja 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetun muun rajoitusvyöhykkeen perustamisesta ja lakkauttamisesta sekä vyöhykkeellä noudatettavien välttämättömien kieltojen, ehtojen, rajoitusten ja toimenpiteiden määräämisestä siinä tapauksessa, että muussa Euroopan unionin säädöksessä ei ole kyseistä vyöhykettä koskevia tarkempia säännöksiä.

63 §

Muiden kuin viranomaisnäytteiden tutkiminen eläintautien varalta

Mitä 1 ja 4 momentissa säädetään, ei koske elintarvike- tai rehulainsäädännössä tarkoitettuja näytteitä eikä näytteitä, joita tutkitaan tieteellisen tutkimuksen suorittamiseksi.

83 §

Korvaukset viranomaisen määräyksestä lopetetusta eläimestä

Omistajalla on oikeus saada valtion varoista korvaus eläimestä, jonka eläinterveysviranomaisen on eläintaudin tutkimiseksi tai a–c-luokan tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia koskevana taudintorjuntatoimenpiteenä määrännyt lopetettavaksi tai teurastettavaksi taikka

joka on tässä tarkoituksessa määrätyn käsittelyn tai muun toimenpiteen seurauksena kuollut. Taudintorjuntatoimenpiteellä ei tarkoiteta 15 luvussa säädettyinä pakkokeinoina määrättäviä toimenpiteitä. Korvauksena suoritetaan eläimen käypä arvo, joka määritellään sen arvon perusteella, joka eläimellä oli juuri ennen, kun heräsi tai vahvistettiin epäily eläintaudin esiintymisestä. Jos korvattavaa eläintä voidaan käyttää kokonaan tai osaksi hyödyksi, vähennetään korvattavasta määrästä eläimen jäännöskäyttöarvo.

85 §

Korvaus tuotannon menetyksestä

Jos a–c-luokan tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia koskevana eläintaudin leviämisen estämistä koskevana toimenpiteenä tai taudintorjuntatoimenpiteenä määrätty kielto, ehto, rajoitus tai velvoite estää tai vaikeuttaa eläintuotantoa, voidaan toimijalle aiheutunut, maatalousyrittäjän eläkelaisissa (1280/2006) tarkoitettun maatalousyrittäjän toimeentuloa merkittävästi vaikeuttava taloudellinen vahinko korvata valtion varoista.

Korvauksena voidaan suorittaa enintään kolme neljäsosaa vahingon suuruudesta. Maksettavan korvauksen määrää arvioitaessa voidaan ottaa huomioon korvattavien tapausten ja vahinkojen kokonaismäärä.

86 §

Kustannusten ja korvausten maksamista koskevat rajoitukset

Tässä luvussa säädettyihin kustannuksiin ja korvauksiin sovelletaan maatalousalalla toimivien yritysten osalta maa- ja metsätalouseläinten ja maaseutualueiden tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti ja komission asetuksen (EU) N:o 702/2014 kumoamisesta annetun komission asetuksen (EU) .../... I lukua ja 26 artiklaa.

Vesiviljelyalalla toimivien yritysten osalta tässä luvussa säädettyihin kustannuksiin ja korvauksiin sovelletaan kalastus- ja vesiviljelytuotteiden tuottamisen, jalostamisen ja kaupan pitämisen alalla toimiville yrityksille myönnettävien tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti sekä komission asetuksen (EU) N:o 1388/2014 kumoamisesta annetun komission asetuksen (EU) .../... I lukua ja 42 artiklaa.

Tässä luvussa tarkoitettuja kustannuksia ja menetyksiä ei korvata, jos ne ovat syntyneet eläinten teurastamisessa tai perkaamisessa, eläinperäisten tuotteiden jatkojalostuksessa tai muiden tuotteiden tai rehujen valmistuksessa taikka eläinperäisten tuotteiden tai muiden tuotteiden kaupan pitämisessä tai jos ne ovat aiheutuneet:

1) 1 momentissa mainitun asetuksen 2 artiklan 34 kohdassa tarkoitettulle suurelle yritykselle; tai

2) yritykselle, joka ei ole noudattanut eräiden valtion tukea koskevien Euroopan unionin säännösten soveltamisesta annetun lain (300/2001) 1 §:ssä tarkoitettua tuen takaisinperintäpäättöstä.

Korvausta 83–85 §:ssä tarkoitetuista menetyksistä ei makseta maatalousalalla toimiville 1 momentissa mainitun asetuksen 2 artiklan 60 kohdassa tarkoitettulle vaikeuksissa olevalle yritykselle, ellei vaikeuksiin joutuminen johdu taudinpurkauksesta.

Jos tässä luvussa tarkoitettut kustannukset ja menetykset ovat aiheutuneet eläintaudista, joka ei ole luetteloitu tauti tai jota ei ole mainittu Maailman eläintautijärjestön vahvistamassa eläintautien luettelossa, TSE-asetuksessa, zoonoosiasetuksessa, tai zoonoosidirektiivissä, ne korvataan:

1) maatalousalalla toimivalle yritykselle vain, jos aiheutunut vahinko on vakava ja ylittää 30 prosenttia toimijan vuosituotannosta tai -tulosta laskettuna edeltävien kolmen vuoden keskiarvona taikka edeltävään viiteen vuoteen sisältyvien kolmen vuoden keskiarvona siten, että suurin ja pienin vuosituotanto tai -tulo jätetään huomioimatta, ja jos kyseisen taudin riskeihin ei ole tarjolla vakuutusturvaa, joka korvaa vähintään 50 prosenttia toimijan vuosituotannosta tai tuotantoon liittyvistä tuloista;

2) vesiviljelyalalla toimivalla yritykselle vain, jos kyse on uudesta taudista.

Korvauksen määrästä vähennetään samoista kustannuksista tai menetyksistä vakuutussumman tai muun lain perusteella maksettavat korvaukset.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa todetusta tautitapauksesta aiheutuneiden kustannusten ja menetysten korvaamiseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Maa- ja metsätalousministeri

Laki

eläintautilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläintautilain (76/2021) 26 §:n 1 ja 2 momentti, 63 §:n 5 momentti, 83 §:n 1 momentti sekä 85 ja 86 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

26 §

Vyöhykkeet a-luokan taudin vastustamiseksi

Ruokavirasto päättää seuraavien vyöhykkeiden perustamista, lakkauttamista sekä niillä noudatettavien välttämättömien kieltojen, ehtojen, rajoitusten ja toimenpiteiden määräämisestä:

1) eläinterveyssäännösten III osan II osaston 1 luvun 4 jaksossa tarkoitettu rajoitusvyöhyke;

2) eläinterveyssäännösten III osan II osaston 1 luvun 5 jakson mukaisena toimenpiteenä toteutettava, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 täydentämisestä tiettyjen luetteloitujen tautien ehkäisemistä ja torjuntaa koskevien sääntöjen osalta annetun komission delegoidun asetuksen (EU) 2020/687 63 ja 103 artiklassa tarkoitettu tartuntavyöhyke;

3) 2 kohdassa mainitun asetuksen 9 ja 75 artiklassa tarkoitettu väliaikainen rajoitusvyöhyke.

Poiketen siitä, mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään, maa- ja metsätalousministeriö päättää 1 momentin 2 kohdassa mainitun asetuksen 21 artiklan 1 kohdan c alakohdassa ja 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetun muun rajoitusvyöhykkeen perustamisesta ja lakkauttamisesta sekä vyöhykkeellä noudatettavien välttämättömien kieltojen, ehtojen, rajoitusten ja toimenpiteiden määräämisestä.

Ehdotus

26 §

Vyöhykkeet a-luokan taudin vastustamiseksi

Ruokavirasto päättää seuraavien vyöhykkeiden perustamista, lakkauttamista sekä niillä noudatettavien välttämättömien kieltojen, ehtojen, rajoitusten ja toimenpiteiden määräämisestä:

1) eläinterveyssäännösten 4 artiklan 41 kohdassa tarkoitettu rajoitusvyöhyke sekä väliaikainen rajoitusvyöhyke;

2) eläinterveyssäännösten III osan II osaston 1 luvun 5 jakson mukaisena toimenpiteenä toteutettava, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 täydentämisestä tiettyjen luetteloitujen tautien ehkäisemistä ja torjuntaa koskevien sääntöjen osalta annetun komission delegoidun asetuksen (EU) 2020/687 63 ja 103 artiklassa tarkoitettu tartuntavyöhyke.

(3 kohta kumotaan)

Poiketen siitä, mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään, maa- ja metsätalousministeriö päättää 1 momentin 2 kohdassa mainitun asetuksen 21 artiklan 1 kohdan c alakohdassa ja 85 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetun muun rajoitusvyöhykkeen perustamisesta ja lakkauttamisesta sekä vyöhykkeellä noudatettavien välttämättömien kieltojen, ehtojen, rajoitusten ja toimenpiteiden määräämisestä

siinä tapauksessa, että muussa Euroopan unionin säädöksessä ei ole kyseistä vyöhykettä koskevia tarkempia säännöksiä.

63 §

Muiden kuin viranomaisnäytteiden tutkiminen eläintautien varalta

Mitä 1 ja 4 momentissa säädetään, ei koske elintarvike- tai rehulainsäädännössä tarkoitettuja näytteitä.

83 §

Korvaukset viranomaisen määräyksestä lopetetusta eläimestä

Omistajalla on oikeus saada valtion varoista korvaus eläimestä, jonka eläinterveysviranomaisen on eläintaudin toteamiseksi tai a-c-luokan tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia koskevana taudintorjuntatoimenpiteenä määrännyt lopetettavaksi tai teurastettavaksi taikka joka on mainittuna taudintorjuntatoimenpiteenä määrätyn käsittelyn tai muun toimenpiteen seurauksena kuollut. Taudintorjuntatoimenpiteellä ei tarkoiteta 15 luvussa säädettyinä pakkokeinoina määrättäviä toimenpiteitä. Korvauksena suoritetaan eläimen käypä arvo, joksi katsotaan se arvo, joka eläimellä olisi ollut ilman viranomaisen määräyksen perusteena olevaa eläintautia. Jos korvattavaa eläintä voidaan käyttää kokonaan tai osaksi hyödyksi, vähennetään korvattavasta määrästä eläimen jäännöskäyttöarvo.

63 §

Muiden kuin viranomaisnäytteiden tutkiminen eläintautien varalta

Mitä 1 ja 4 momentissa säädetään, ei koske elintarvike- tai rehulainsäädännössä tarkoitettuja näytteitä eikä näytteitä, joita tutkitaan teollisen tutkimuksen suorittamiseksi.

83 §

Korvaukset viranomaisen määräyksestä lopetetusta eläimestä

Omistajalla on oikeus saada valtion varoista korvaus eläimestä, jonka eläinterveysviranomaisen on eläintaudin tutkimiseksi tai a-c-luokan tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia koskevana taudintorjuntatoimenpiteenä määrännyt lopetettavaksi tai teurastettavaksi taikka joka on tässä tarkoituksessa määrätyn käsittelyn tai muun toimenpiteen seurauksena kuollut. Taudintorjuntatoimenpiteellä ei tarkoiteta 15 luvussa säädettyinä pakkokeinoina määrättäviä toimenpiteitä. Korvauksena suoritetaan eläimen käypä arvo, joka määritellään sen arvon perusteella, joka eläimellä oli juuri ennen, kun heräsi tai vahvistettiin epäily eläintaudin esiintymisestä. Jos korvattavaa eläintä voidaan käyttää kokonaan tai osaksi hyödyksi, vähennetään korvattavasta määrästä eläimen jäännöskäyttöarvo.

85 §

Korvaus tuotannon menetyksestä

Jos a–c-luokan tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia koskevana eläintaudin leviämisen estämistä koskevana toimenpiteenä tai taudintorjuntatoimenpiteenä määrätty kielto, ehto, rajoitus tai velvoite estää tai vaikeuttaa eläintuotantoa, voidaan toimijalle aiheutunut, hänen toimeentuloaan merkittävästi vaikeuttava taloudellinen vahinko korvata valtion varoista.

Korvauksena voidaan suorittaa enintään kolme neljäsosaa vahingon suuruudesta.

86 §

Kustannusten ja korvausten maksamista koskevat rajoitukset

Tässä luvussa säädettyihin kustannuksiin ja korvauksiin sovelletaan maatalousalalla toimivien yritysten osalta tiettyjen maa- ja metsätalousalan ja maaseutualueiden tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti annetun komission asetuksen (EU) N:o 702/2014 I lukua ja 26 artiklaa.

Vesiviljelyalalla toimiville yrityksille tässä luvussa säädetty kustannukset ja korvaukset maksetaan kalastus- ja vesiviljelyalan valtiontukien tarkastelemista koskevista suuntaviivoista annetun komission tiedonannon (2015/C 217/01) 5.4 jakson mukaisena tukena.

85 §

Korvaus tuotannon menetyksestä

Jos a–c-luokan tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia koskevana eläintaudin leviämisen estämistä koskevana toimenpiteenä tai taudintorjuntatoimenpiteenä määrätty kielto, ehto, rajoitus tai velvoite estää tai vaikeuttaa eläintuotantoa, voidaan toimijalle aiheutunut, *maatalousyrittäjän eläkelaissa (1280/2006) tarkoitetun maatalousyrittäjän toimeentuloa* merkittävästi vaikeuttava taloudellinen vahinko korvata valtion varoista.

Korvauksena voidaan suorittaa enintään kolme neljäsosaa vahingon suuruudesta. *Maksettavan korvauksen määrää arvioitaessa voidaan ottaa huomioon korvattavien tapausten ja vahinkojen kokonaismäärä.*

86 §

Kustannusten ja korvausten maksamista koskevat rajoitukset

Tässä luvussa säädettyihin kustannuksiin ja korvauksiin sovelletaan maatalousalalla toimivien yritysten osalta *maa- ja metsätalousalan ja maaseutualueiden tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti ja komission asetuksen (EU) N:o 702/2014 kumoamisesta annetun komission asetuksen (EU) .../... I lukua ja 26 artiklaa.*

Vesiviljelyalalla toimivien yritysten osalta tässä luvussa säädettyihin kustannuksiin ja korvauksiin sovelletaan kalastus- ja vesiviljelytuotteiden tuottamisen, jalostamisen ja kaupan pitämisen alalla toimiville yrityksille myönnettävien tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti sekä komission asetuksen (EU) N:o 1388/2014 kumoamisesta annetun komission asetuksen (EU) .../... I lukua ja 42 artiklaa.

Tässä luvussa tarkoitettuja kustannuksia ja menetyksiä ei korvata, jos ne ovat syntyneet eläinperäisten tuotteiden jalostuksessa tai muiden tuotteiden tai rehujen valmistuksessa taikka eläinperäisten tuotteiden tai muiden tuotteiden kaupan pitämisessä tai jos ne ovat aiheutuneet:

1) 1 momentissa mainitun asetuksen 2 artiklan 26 kohdassa tarkoitettulle suurelle yritykselle, *joka toimii maatalousalalla*; tai

2) yritykselle, joka ei ole noudattanut eräiden valtion tukea koskevien Euroopan unionin säännösten soveltamisesta annetun lain (300/2001) 1 §:ssä tarkoitettua tuen takaisinperintäpäätöstä.

Korvausta 83–85 §:ssä tarkoitetuista menetyksistä ei makseta 1 momentissa mainitun asetuksen 2 artiklan 14 kohdassa tarkoitettulle vaikeuksissa olevalle yritykselle, ellei vaikeuksiin joutuminen johdu taudinpurkauksesta.

Tässä luvussa tarkoitettuja kustannuksia ja menetyksiä ei korvata myöskään, jos ne ovat aiheutuneet eläintaudista, jota ei ole mainittu Maailman eläintautijärjestön vahvistamassa eläintautien luettelossa, eläinterveys säännösten 226 artiklassa tarkoitettussa komission täytäntöönpanosäädöksessä taikka elintarviketjuun, eläinten terveyteen ja eläinten hyvinvointiin, kasvien terveyteen ja kasvien lisäysohjeisiin liittyvien menojen hallinnointia koskevista säännöksistä, neuvoston direktiivien 98/56/EY, 2000/29/EY ja 2008/90/EY, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 178/2002, (EY) N:o 882/2004, (EY) N:o 396/2005, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/128/EY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1107/2009 muuttamisesta sekä neuvoston päätösten 66/399/ETY, 76/894/ETY ja 2009/470/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 652/2014 liitteessä I tai II.

Korvauksen määrästä vähennetään samoista kustannuksista tai menetyksistä vakuutus sopimuksen tai muun lain perusteella maksettavat korvaukset.

Tässä luvussa tarkoitettuja kustannuksia ja menetyksiä ei korvata, jos ne ovat syntyneet *eläinten teurastamisessa tai perkaamisessa, eläinperäisten tuotteiden jatkojalostuksessa* tai muiden tuotteiden tai rehujen valmistuksessa taikka eläinperäisten tuotteiden tai muiden tuotteiden kaupan pitämisessä tai jos ne ovat aiheutuneet:

1) 1 momentissa mainitun asetuksen 2 artiklan 34 kohdassa tarkoitettulle suurelle yritykselle; tai

2) yritykselle, joka ei ole noudattanut eräiden valtion tukea koskevien Euroopan unionin säännösten soveltamisesta annetun lain (300/2001) 1 §:ssä tarkoitettua tuen takaisinperintäpäätöstä.

Korvausta 83–85 §:ssä tarkoitetuista menetyksistä ei makseta maatalousalalla toimiville 1 momentissa mainitun asetuksen 2 artiklan 60 kohdassa tarkoitettulle vaikeuksissa olevalle yritykselle, ellei vaikeuksiin joutuminen johdu taudinpurkauksesta.

Jos tässä luvussa tarkoitettujen kustannukset ja menetykset ovat aiheutuneet eläintaudista, joka ei ole luetteloitu tauti tai jota ei ole mainittu Maailman eläintautijärjestön vahvistamassa eläintautien luettelossa, TSE-asetuksessa, zoonoosiasetuksessa, tai zoonosidirektiivissä, ne korvataan:

1) *maatalousalalla toimivalle yritykselle vain, jos aiheutunut vahinko on vakava ja ylittää 30 prosenttia toimijan vuosituotannosta tai -tulosta laskettuna edeltävien kolmen vuoden keskiarvona taikka edeltävään viiteen vuoteen sisältyvien kolmen vuoden keskiarvona siten, että suurin ja pienin vuosituotanto tai -tulo jätetään huomioimatta, ja jos kyseisen taudin riskeihin ei ole tarjolla vakuutus turvaa, joka korvaa vähintään 50 prosenttia toimijan vuosituotannosta tai tuotantoon liittyvistä tuloista;*

2) *vesiviljelyalalla toimivalla yritykselle vain, jos kyse ole uudesta taudista.*

Korvauksen määrästä vähennetään samoista kustannuksista tai menetyksistä vakuutus sopimuksen tai muun lain perusteella maksettavat korvaukset.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa todetusta tautitapauksesta aiheutuneiden kustannusten ja menetysten korvaamiseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.